

Kriminalvården

Kriminalvårdens handbok om besök och elektronisk kommunikation

(2014:3)

Gäller inom anstalt och häkte

Dokumentinformation

Titel på dokumentet		Handlingstyp
Kriminalvårdens handbok om besök och elektronisk kommunikation (2014:3)		Handbok
Handbokens giltighetsområde	Handbokens giltighetstid	Handbokens versionsnummer (1.0, 2.0, 3.0 osv.)
Anstalt och häkte	Fr.o.m. 2014-05-26 och ☒ tills vidare ☐ t.o.m.	9.0
Titel på ev. annat styrande dokument som ersätts av handboken	Beslut om handboken	Datum för ev. senaste revidering
Se avsnittet Beslut och revideringar		
Organisatorisk enhet som förvaltar handboken	Chef som ansvarar för förvaltning av handboken	Granskning av handboken
Sektionen för allmän klientjuridik	Sektionschefen för allmän klientjuridik	Minst var 12:e månad
Handbokens informationsklass	Verksamhetsprocess	
Öppen	1.1.2. Upprätta och revidera styrande och stödjande dokument	

Beslut och revideringar

Beslut om ny handbok				
Beslutsdatum	Beslutsfattare	Beslutets innebörd	Diarienummer	Versionsnummer
2014-05-26	Generaldirektören Nils Öberg	Ny handbok träder i kraft.	2014-3684	1.0

Beslut om revideringar av handboken				
Beslutsdatum	Beslutsfattare	Sammanfattning av revideringar	Diarienummer	Versionsnummer
2014-12-18	Chefen för klientenheten Ulf Jonson	Ändringar i avsnitt 10 om förvarstagnas kontakter, nytt stycke i avsnitt 4.1, nya föreskriftshänvisningar i avsnitt 5.3, nytt rättsfall i avsnitt 8.1, förtydliganden i avsnitt 9.1.8 och 9.2.1, följdändringar med anledning av beslutad arbetsordning (Ao) samt mindre språkliga justeringar.	2014-3684	2.0

Beslut om revideringar av handboken				
Beslutsdatum	Beslutsfattare	Sammanfattning av revideringar	Diarienummer	Versionsnummer
2016-06-29	Chefen för rättsenheten Elisabeth Lager	Nytt stycke i avsnitt 5.4 om offentlig försvarare, vissa förtydliganden i avsnitt 9.1 om kroppsvisitation av besökare samt mindre språkliga justeringar.		
2017-08-29	Anstalts- och häktesdirektören Hanna Jarl	Ändringar med anledning av beslut om borttagande av samtyckesreglering i häktesföreskrifterna (främst i avsnitt 4), nytt stycke i avsnitt 4.2.1 om inhämtande av muntligt samtycke, nytt stycke i avsnitt 5.2 om kammarrättsdom rörande besökstider, nytt avsnitt 5.3.1 om samtal inom INTIK-systemet samt nytt stycke i avsnittet rörande röstprompt, nytt stycke i avsnitt 5.3.2 rörande samtal från intagen till personal inom myndigheten, ny hänvisning i avsnitt 5.3.2 angående debitering av samtal, ny hänvisning i avsnitt 6.3.1 till kommuniseringsmall, nytt underavsnitt i avsnitt 7.1.2 om nätdetektering, nytt avsnitt 8.1.1 om ansökan om kontakt, nytt avsnitt 8.1.2 om information om samtyckeskrav i anstalt, ändringar med anledning av försvarardirektivet (främst i avsnitt 8.3 men även i avsnitt 5.4 och 9), förtydliganden i avsnitt 8.4 om restriktioner kring dokumentation, nytt stycke i avsnitt 9.1.5 rörande dokumentation av yttlig kroppsbesiktning av besökare, förtydligande i avsnitt 9.2 om avlyssning, samt uppdaterade hänvisningar och mindre språkliga justeringar.	2017-23293	4.0

Beslut om revideringar av handboken				
Beslutsdatum	Beslutsfattare	Sammanfattning av revideringar	Diarienummer	Versionsnummer
2018-08-30	Chefen för rättsenheten Elisabeth Lager	Förtydliganden kring begränsning av antal tillstånd i avsnitt 5.1, information om förundersökningsplatta i avsnitt 5.4, förtydligande kring dokumentation av kommunikering i avsnitt 6.3.1, ändrad hänvisning av ansökningsblanketten i avsnitt 8.1, förtydliganden kring kontroll av telefonsamtal vid restriktioner i avsnitt 8.4, ändringar i avsnitt 11.2 och 5.3.2 med anledning av dom från HFD samt föreskriftsändringar angående återkallelse av beslut, mindre justeringar med anledning av ny förvaltningslag samt mindre språkliga justeringar.	2018-14633	5.0
2019-02-15	Chefen för rättsenheten Elisabeth Lager	Förtydliganden kring begränsningar av antal tillstånd i avsnitt 5.1, hänvisningar till kammarrättsavgöranden i avsnitt 5.2 och 5.3.2, ändringar med anledning av föreskriftsändringar i avsnitt 7, 7.1 och 9.1.5, förtydliganden kring praxis avseende IP- och mobiltelefoni i avsnitt 7.1.2 och 8.2, införande i mall för handbok, samt mindre ändringar avseende språk och hänvisningar.	2019-585	6.0
2020-01-29	T.f. chefen för rättsenheten Christina Källgren Pettersson	Ändringar med anledning av beslutade föreskriftsändringar med ikraftträdande den 1 januari 2020 samt ändringar i avsnitt 5.2.2 om besökslägenhet och avsnitt 5.3.2 om samtal utanför INTIK-systemet med anledning av kammarrättsdomar om överklagbarhet.	2020-597	7.0

Beslut om revideringar av handboken				
Beslutsdatum	Beslutsfattare	Sammanfattning av revideringar	Diarienummer	Versionsnummer
2022-10-18	Rättschefen Caroline Oredsson	<p>Beslutade ändringar gäller från och med den 31 oktober 2022.</p> <p>Ändringar med anledning av föreskriftsändringar rörande införande av möjlighet att kontrollera samtal inom INTIK-systemet, främst i avsnitt 5.3.1 och 9.2, men även i avsnitt 7.1.2, 7.1.3 och 11.3.</p> <p>Ändringar med anledning av föreskriftsändringar rörande införande av videosamtal, främst i avsnitt 5.3.2.</p> <p>Förtydliganden kring förhandsbesked kring återkommande samtal i avsnitt 5.3.2.3.</p> <p>Vissa ändringar i avsnitt 5.3.3 med anledning av föreskriftsändringar om bidrag samt ändringar kring samtalsavgifter.</p> <p>Stycke om digitalt material i avsnitt 5.4.1 har tagits bort, då detta inte längre ska regleras i handboken.</p> <p>Vissa förtydliganden kring advokatkontakter i avsnitt 5.4.2.</p> <p>Mindre ändringar i avsnitt 6.1. om bakgrundskontroll med anledning av ändrad föreskrift.</p> <p>Ny styrning kring tondetektering i avsnitt 7.1.2.</p> <p>Vissa förtydliganden kring försvarare i avsnitt 8.3.1 samt i bilaga till handboken.</p> <p>Följdändringar kring restriktioner i avsnitt 8.4 med anledning av lagändring.</p> <p>Ändringar i avsnitt 10 om förvarstagna med anledning av föreskriftsändring.</p> <p>Mindre ändringar avseende språk, disposition och hänvisningar.</p>		8.0

Beslut om revideringar av handboken				
Beslutsdatum	Beslutsfattare	Sammanfattning av revideringar	Diarienummer	Versionsnummer
2023-02-23	Enhetschefen för klientjuridik Lisa Gezelius	Förtydliganden i avsnitt 9.2.1 kring riskbedömningen vid kontrollerade samtal, avsnitt 6.2 och 7.1.2.1 om hemligt nummer, samt avsnitt 7.1.2.2 om riskerna kring IP-telefoni.	2023-4031	9.0

Innehåll

1	Inledning	10
1.1	Om Kriminalvårdens handböcker	10
1.2	Författningar och andra referenser	10
1.2.1	Lagar och förordningar	10
1.2.2	Föreskrifter	11
1.2.3	Övrigt	11
1.3	Förkortningar	11
2	Handbokens tillämpningsområde	12
3	Allmänt	13
4	Samtycke till kontakt i anstalt	15
4.1	Samtyckesregelns innebörd	15
4.2	Ansvar för att samtycke hämtas in	15
4.2.1	Undantag från huvudregeln	16
4.3	Särskilt om samtycke till kontakt med barn	17
4.4	När samtycke lämnas	18
4.5	Om samtycke inte lämnas	19
4.6	Undantag från kravet på samtycke	19
5	När kontakt "lämpligen kan ske"	21
5.1	Begränsningar i antal tillstånd	22
5.2	Besök	22
5.2.1	Särskilt om besök av barn	23
5.2.1.1	Vuxen följeslagare	25
5.2.2	Särskilt om besökslägenhet i anstalt	26
5.2.3	Särskilt om besök i anstalten Gruvberget	27
5.3	Elektronisk kommunikation	28
5.3.1	Elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet	28
5.3.2	Elektronisk kommunikation utanför INTIK-systemet	29
5.3.2.1	Telefonsamtal	30
5.3.2.2	Videosamtal	31

- 5.3.2.3 Förhandsbesked kring återkommande samtal 32
- 5.3.3 Samtal som bekostas genom bidrag 33
- 5.4 Kontakt med försvarare eller annan advokat 34
  - 5.4.1 Praktiska förutsättningar för kontakt med offentlig försvarare 35
  - 5.4.2 Kontakt med advokat 36
- 6 Bakgrundskontroll 38
  - 6.1 När ska bakgrundskontrollen göras? 38
  - 6.2 Utredningsåtgärder 39
  - 6.3 Dokumentation 40
    - 6.3.1 Information till den intagne om inhämtade uppgifter 40
    - 6.3.2 Begränsningar i partsinsynen 40
- 7 Grunder för att neka eller kontrollera kontakt i anstalt 42
  - 7.1 Kontakten kan äventyra säkerheten eller motverka den intagnes anpassning i samhället 42
    - 7.1.1 Särskilt om besök 44
    - 7.1.2 Särskilt om elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet 44
      - 7.1.2.1 Hemligt nummer 44
      - 7.1.2.2 IP- och mobiltelefoni 45
      - 7.1.2.3 Företag 46
      - 7.1.2.4 Ton- och nätetektering 46
    - 7.1.3 Särskilt om säkerhetsavdelning 47
  - 7.2 Kontakten kan vara till skada för den intagne eller någon annan 48
    - 7.2.1 Särskilt om brottsoffer m.m. 48
- 8 Grunder för att neka eller kontrollera kontakt i häkte 51
  - 8.1 Allmänt 51
    - 8.1.1 Ansökan om kontakt 51
    - 8.1.2 Information om samtyckeskrav i anstalt 51
  - 8.2 Kontakten kan äventyra säkerheten 51
    - 8.2.1 Särskilt om IP- och mobiltelefoni 53
  - 8.3 Rätten till kontakt med försvarare 53
    - 8.3.1 Besök av försvarare 53
    - 8.3.2 Elektronisk kommunikation med försvarare 54
    - 8.3.3 Substitution och biträde 55
  - 8.4 Restriktioner 56

8.4.1	Flödesschema för ansökan om kontakt vid restriktioner	57
9	Kontroll	59
9.1	Kontroll av besök.....	59
9.1.1	Besök i rum som omöjliggör överlämnande av föremål.....	59
9.1.2	Personalövervakade besök.....	60
9.1.3	Kroppskontakt mellan den intagne och besökaren vid kontrollerat besök ...	60
9.1.4	Samtal under övervakade besök.....	61
9.1.5	Kroppsvisitation och yttlig kroppsbesiktning av besökaren.....	62
9.1.6	Envarsgripande	64
9.1.7	Besökarens inspelning av ljud och bild.....	65
9.1.8	Begränsningar i möjligheten att kontrollera besök av försvarare och annan advokat	65
9.2	Kontroll av elektronisk kommunikation	66
9.2.1	Kontroll av elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet	67
9.2.2	Kontroll av elektronisk kommunikation utanför INTIK-systemet.....	69
9.2.3	Begränsningar i möjligheten att avlyssna samtal till eller från försvarare och annan advokat	71
10	Förvarstagnas kontakter	72
11	Beslut, giltighet av tillstånd m.m.	75
11.1	Ansökan och beslut.....	75
11.2	Möjligheten att ändra eller återkalla ett tillstånd.....	75
11.3	Giltighet av tillstånd vid förflyttning.....	76
11.4	Omprövning vid omplacering.....	77
11.5	Undantag för viss intagen i anstalt.....	78

1 Inledning

1.1 Om Kriminalvårdens handböcker

Kriminalvårdens handböcker utgör sammanställningar av t.ex. lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, förarbeten och praxis i syfte att underlätta tillämpningen inom ett visst område. I handböckerna kan även finnas handlingsregler och rutinbeskrivningar som är bindande för Kriminalvårdens personal (se Kriminalvårdens arbetsordning).

Det är viktigt att komma ihåg att handboken i sig inte har författningsstatus. Lag, förordning och föreskrift är de författningar som är bindande i förhållande till den intagne. Handboken är tänkt att vara till hjälp och stöd i det dagliga arbetet för den som arbetar med frågor om besök och elektronisk kommunikation. Hänvisa aldrig i ett beslut till vad som anges i handboken. Hänvisa istället till den eller de relevanta författningarna. Det är inte säkert att all författningstext är återgiven i en handbok. Ofta är det säkrast att parallellt med handboken läsa själva författningen, t.ex. FäL eller FARK Fängelse.

Inom Kriminalvården finns flera handböcker som handlar om tillämpningen av fängelse- och häkteslagstiftningen. Vissa frågor av mer säkerhetsrelaterad karaktär hanteras också i säkerhetshandboken.

I handboken behandlas endast översiktligt frågor om hur FL:s regler om ärendehandläggning är tillämplig vid handläggning av ärenden om besök och elektronisk kommunikation. När det gäller mer ingående frågor om FL och ärendehandläggning hänvisas istället till Kriminalvårdens förvaltningshandbok (2018:12). I handboken behandlas i princip inte sekretessfrågor. När det gäller sådana frågor hänvisas istället till Handbok i sekretessfrågor inom Kriminalvården.

Om barnperspektivet kan även läsas i Kriminalvårdens handbok om arbetet med barnrättsperspektivet (2016:4). Om brottsofferperspektivet kan även läsas i Kriminalvårdens handbok om verksamheten brottsoffersluss (2017:1) samt i Vägledning i arbetet med sex- och relationsbrottsproblematik.

1.2 Författningar och andra referenser

1.2.1 Lagar och förordningar

Rättegångsbalken

Förvaltningslagen (2017:900)

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Utlänningslagen (2005:716)

Fängelselagen (2010:610)

Häktelagen (2010:611)

Fängelseförordningen (2010:2010)

Kriminalvårdens handbok för besök och elektronisk kommunikation (2014:3)

Häktesförordningen (2010:2011)

1.2.2 Föreskrifter

Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse (FARK Fängelse)

Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:2) om häkte (FARK Häkte)

1.2.3 Övrigt

Arbetsordningen för Kriminalvården (Ao)

Barn som bevittnat våld (proposition 2005/06:166)

En ny fängelse- och häkteslagstiftning (proposition 2009/10:135)

FN:s konvention om barnets rättigheter antagen av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 (barnkonventionen)

Genomförande av återvändardirektivet (proposition 2011/12:60)

EU:s försvarardirektiv (prop. 2015/16:187)

1.3 Förkortningar

FARK	Föreskrifter och allmänna råd för Kriminalvården
FL	Förvaltningslagen
FäF	Fängelseförordningen
FäL	Fängeslagen
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
HäF	Häktesförordningen
HäL	Häkteslagen
INTIK	Intagnas telefoni inom Kriminalvården
JO	Riksdagens ombudsmän, alt. Justitieombudsmannen
KVR	Kriminalvårdsregistret
MR/BR	Polisens misstanke- och belastningsregister
Prop.	Proposition
OSL	Offentlighets- och sekretesslagen
RB	Rättegångsbalken
RÅ	Regeringsrättens årsbok (numer Högsta Förvaltningsdomstolens årsbok, HFD)
UTL	Utlänningslagen

2 Handbokens tillämpningsområde

Den här handboken är tillämplig på frågor om intagnas besök och elektronisk kommunikation som regleras i 7 kap. FåL och 3 kap. HåL.

Kontakter via försändelser behandlas i en separat handbok (*Intagnas försändelser i anstalt och häkte*, 2015:2).

Som framgår av förarbetena till en ny fängelse- och häkteslagstiftning (prop. 2009/10:135) infördes begreppet elektronisk kommunikation för att vara oberoende av den tekniska utvecklingen på området. Kriminalvården tillhandahåller telefoner samt särskild utrustning för genomförande av videosamtal.

Handboken behandlar inte frågor om besök och elektronisk kommunikation som rör andra än intagna, t.ex. studiebesök eller närvaro av hantverkare. För besök av representanter från ideella föreningar, t.ex. KRIS (Kriminellas Revansch i Samhället) och Röda korset, se även Kriminalvårdens riktlinjer för samarbete med civilsamhället m.m. (2018:7). När det gäller besök av journalister, se Mediepolicy för Kriminalvården (2013:4). Om rätten till besök och samtal med konsulära företrädare se Handbok om underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten (2008:1). Om rätten att underrätta närstående enligt 3 § HåF samt 3 § FåF, se Kriminalvården anvisningar för underrättelse om var den intagne befinner sig (2019:1).

Handboken beskriver regelverket för anstalt och häkte parallellt. I den mån något endast rör häkte eller anstalt påpekas detta särskilt.

3 Allmänt

En intagens möjlighet att hålla kontakt med familj och omvärld är en viktig del i en human kriminalvård och ska så långt som möjligt underlättas. Rätten till kontakt genom besök och elektronisk kommunikation är av stor betydelse såväl för att minska den isolering som ett frihetsberövande innebär som för att underlätta en återgång till ett liv i frihet. Av fängelse- och häkteslagarnas förarbeten framgår också att starka humanitära skäl talar mot att inte bevilja den intagne kontakt med en närstående (prop. 2009/10:135 sid. 143).

Även för den intagnes närstående kan det vara viktigt att upprätthålla kontakten under ett frihetsberövande. En grundläggande utgångspunkt är att ett barn har rätt att ha kontakt med den frihetsberövade föräldern, om det kan anses vara det bästa för barnet. Däremot har inte en intagen förälder motsvarande rätt till kontakt med sina barn. Även om kontakten inte varit regelbunden innan frihetsberövandet, t.ex. på grund av föräldrarnas missbruk, kan det vara av värde för barnet att få träffa sin förälder under de ordnade förhållanden som finns i anstalt eller häkte. I de fall det anses vara till barnets bästa är det av största vikt att Kriminalvården i möjligaste mån underlättar för barnet att upprätthålla en kontakt med den intagne föräldern.

Eftersom möjligheten till besök och elektronisk kommunikation är en angelägen fråga för den intagne och dennes närstående är det viktigt att handläggningen av sådana ärenden sker utan dröjsmål.

Lagstiftningen är i princip uppbyggd utifrån att varje enskilt besök eller samtal ska prövas för sig. För en ökad förutsebarhet och av praktiska skäl arbetar Kriminalvården med ett system med tillståndsbeslut för besök respektive elektronisk kommunikation (INTIK-systemet) där också förutsättningarna för framtida besök respektive telefonsamtal regleras genom tillståndsbeslutet. Det finns dock inget som hindrar att en anstalt eller ett häkte medger ett enstaka samtal inom INTIK-systemet eller ett enstaka besök om man i ett särskilt fall bedömer detta vara mer lämpligt.

Det är den intagne som är part i ett ärende om besök eller elektronisk kommunikation, inte den som den intagne önskar kontakta (se Kammarrätten i Sundsvalls dom den 11 november 2014, mål nr 2714-14). Det är således endast den intagne eller dennes ombud som kan klaga på ett sådant beslut.

För att en intagen ska få ta emot besök eller kommunicera elektroniskt krävs att följande förutsättningar är uppfyllda:

- Den som den intagne vill ha kontakt med ska lämna sitt samtycke till kontakten (anstalt) (avsnitt 4).
- Besöket respektive den elektroniska kommunikationen ska lämpligen kunna ske (avsnitt 5).
- Det får inte finnas omständigheter som gör att besöket eller den elektroniska kommunikationen äventyrar säkerheten (anstalt och häkte) eller att kontakten

motverkar den intagnes anpassning i samhället eller att annan skada uppkommer (anstalt) (se avsnitt 7-8).

För behandlingen av en förvarstagen gäller HäL i tillämpliga delar. En förvarstagen ska dock enligt UTL ges möjlighet till kontakt med personer utanför inrättningen utöver vad som anges i HäL (se avsnitt 10).

4 Samtycke till kontakt i anstalt

Ett besök eller elektronisk kommunikation i anstalt får bl.a. vägras om kontakten kan vara till skada för den intagne eller någon annan (se avsnitt 7.2). I FARK Fängelse finns därför föreskrivet att den som kontakten ska äga rum med i regel ska samtycka till kontakten. I samband med att samtycke inhämtas informeras den som den intagne vill ha kontakt med om att nödvändiga registreringar och undersökningar av personliga förhållanden sker (se avsnitt 6).

4.1 Samtyckesregelns innebörd

Av 7 kap. 26 § första stycket FARK Fängelse framgår:

Den som en intagen vill ta emot besök av eller kommunicera elektroniskt med ska tillfrågas om han eller hon samtycker till att kontakten ska äga rum. I samband med det ska den som kontakten ska äga rum med informeras om att han eller hon, om samtycke till kontakt lämnas, kan komma att registreras i Kriminalvårdens datasystem, att Kriminalvården, om samtycke till kontakt lämnas, kan komma att undersöka om han eller hon är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet och inhämta upplysningar om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt, samt att han eller hon kan komma att bli föremål för kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning vid ett besök.

För att rutinerna ska vara desamma överallt inom Kriminalvården har huvudkontoret fastställt en gemensam underrättelse- och samtyckesblankett som ska användas inom myndigheten. Blanketten, som finns att hämta i Word (Samtycke till kontakt), ska föras med verksamhetsställets kontaktuppgifter. Samtyckesblanketten finns översatt till flera olika språk och dessa översatta blanketter finns att hämta på Krimnet.

När det gäller elektronisk kommunikation anges ett specifikt telefonnummer på samtyckesblanketten. Utgångspunkten är dock att samtycket avser *samtycke till kontakt* via elektronisk kommunikation och alltså inte enbart det angivna telefonnumret. För det fall klienten ansöker om att få ha kontakt med personen via ett annat telefonnummer eller via videosamtal behöver således inget nytt samtycke inhämtas. Det finns dock inget som hindrar att anstalten, för det fall man bedömer att det kan finnas skäl för det, kontaktar den anhörige för att efterhöra om denne samtycker till kontakten via det nya numret.

4.2 Ansvaret för att samtycke hämtas in

Av 7 kap. 26 § andra stycket FARK Fängelse framgår vidare:

Den intagne ansvarar för att samtycke inhämtas på en blankett som fastställs av Kriminalvården.

I enlighet med normaliseringsprincipen är det den intagne som själv ska se till att samtyckesblanketten skickas till den som han eller hon vill ha kontakt med samt stå för portot för att skicka blanketten. Den intagne kan få bidrag för kostnaden för att skicka blanketten – normalt portokostnad samt kuvert – om det är skäligt med hänsyn till den

intagnes ekonomiska förhållanden och att verkställigheten ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt (13 kap. 2 § FARK Fängelse).

4.2.1 Undantag från huvudregeln

Det finns undantag från huvudregeln om att den intagne ska inhämta skriftligt samtycke.

Av 7 kap. 26 § andra stycket FARK Fängelse framgår:

Det gäller .../... inte om den som kontakten ska äga rum med är brottsoffer till den intagne och Kriminalvården inhämtar samtycke, eller om det finns särskilda skäl.

Det första undantaget har tillkommit av hänsyn till brottsoffer (vad som avses med brottsoffer framgår av 1 kap. 5 § FARK Fängelse och återges i avsnitt 7.2.1.). Utskick av skriftlig information och samtycke till besök eller elektronisk kommunikation kan av ett brottsoffer uppfattas som en påtryckning eller upplevas som en uppmaning att upprätthålla en relation till förövaren, detta särskilt om utskicket görs av den intagne själv. Om en intagen önskar kontakt med ett brottsoffer bör därför istället Kriminalvården kontakta personen. Kontakten bör i första hand tas muntligen. Innan kontakt tas bör kontrolleras om det finns ett kontaktförbud rörande den person som den intagne vill ha kontakt med.

Det andra undantaget kan tillämpas om det på grund av någon särskild anledning är mycket svårt eller omöjligt att inhämta ett skriftligt samtycke. Så kan vara fallet t.ex. om den som ska samtycka bor i ett annat land och postgången i det landet inte fungerar. Post- och telestyrelsen kan i vissa fall vara behjälplig med information om detta. Om det är mycket svårt eller omöjligt för den intagne att inhämta ett skriftligt samtycke kan samtycke i stället inhämtas muntligt av personal.

I samband med att ett muntligt samtycke inhämtas ska den som den intagne vill ha kontakt med, om samtycket inhämtas för ett löpande besök- eller telefontillstånd, informeras om att

- Kriminalvården kan komma att undersöka om personen är dömd eller misstänkt för brott,
- att uppgifter om personen registreras i Kriminalvårdens system,
- att besök kan komma att villkoras med kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning, samt
- att man som besökare behöver kunna identifiera sig.

Man ska även informera om att personen kan behöva skicka in

- en telefonräkning, om denne har hemligt nummer, samt
- ett straffrihetsintyg om denne är boende utomlands.

Ett muntligt samtycke och skälen till varför man inhämtat samtycket muntligt ska dokumenteras. Har den intagne informerats om att det krävs ett samtycke från den som den intagne vill ha kontakt med kan ansökan ses som ett medgivande från klienten att röja uppgiften om vart denne befinner sig gentemot den som den intagne vill ha kontakt med.

Det måste observeras att de här nämnda undantagen endast är undantag från formkravet, dvs. från kravet att det är *den intagne* som ska inhämta *skriftligt* samtycke, inte från kravet på samtycke. Har ett muntligt samtycke inhämtats behöver dock den intagne inte inhämta något skriftligt samtycke därutöver.

4.3 Särskilt om samtycke till kontakt med barn

Om den som besöket eller kontakten ska äga rum med är ett barn, dvs. under 18 år, är det, enligt reglerna i föräldrabalken, den eller de som är vårdnadshavare som ska ta ställning till om samtycke till kontakten ska lämnas. Barnet självt behöver inte lämna något samtycke, men har rätt att uttrycka sin åsikt i frågor som rör honom eller henne (se artikel 12 i barnkonventionen).

Av **allmänna råd till 7 kap. 26 § FARK Fängelse** framgår:

Om den som kontakten ska äga rum med är ett barn ankommer det enligt reglerna i föräldrabalken på den eller dem som är vårdnadshavare att ta ställning till om samtycke till kontakten ska lämnas.

Av 6 kap. 11 och 13 §§ föräldrabalken följer att om det finns två vårdnadshavare har de tillsammans rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Det är bara om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte utan olägenhet kan uppskjutas, som den andre vårdnadshavaren bestämmer ensam.

Om det finns två vårdnadshavare ska alltså båda tillfrågas om de samtycker till att barnet har kontakt med den intagne via elektronisk kommunikation eller genom besök. Normalt krävs båda vårdnadshavarnas samtycke för att kontakten ska beviljas. Endast i undantagsfall - när det är uppenbart att kontakten är till barnets bästa - bör kontakten beviljas trots att den ene vårdnadshavaren inte samtycker.

Om en domstol har beslutat att ett barn ska ha rätt till umgänge med en intagen förälder gäller det beslutet framför vårdnadshavarens – i regel uteblivna – samtycke. Kriminalvården ska dock alltid pröva om umgänget kan tillåtas utifrån förutsättningarna i FäL. Om domstolen har bedömt att umgänget är till barnets bästa bör Kriminalvården utgå från den bedömningen. Om Kriminalvården känner till omständigheter som domstolen inte har beaktat vid sin bedömning, kan det finnas skäl att göra en ny bedömning av om kontakten kan beviljas. Det kan också finnas säkerhetsskäl eller praktiska omständigheter som medför att umgänget inte kan gå till på exakt det sätt som domstolen beslutat. Kriminalvården bör, om möjlighet till det ges, informera domstolen om förutsättningarna för att ta emot besök i anstalten.

Om den ena av vårdnadshavarna är den intagne anses han eller hon ha lämnat samtycke genom sin ansökan om besökstillstånd eller tillstånd till elektronisk kommunikation. Den andre vårdnadshavaren lämnar sitt samtycke genom att underteckna och återsända samtyckesblanketten.

För det fall en intagen önskar kontakt med ett barn som har skyddade personuppgifter kan uppgifter om vårdnadshavare efterfrågas hos Skatteverket. Möjligheten att villkora besöket med uppvisande av personbevis för barnet, där vårdnadshavare framgår, finns också.

Om en intagen haft fortlöpande kontakt med ett barn genom besök eller elektronisk kommunikation, som vårdnadshavare samtyckt till, behöver anstalten inte inhämta ett nytt samtycke från barnet när detta fyller 18 år.

4.4 När samtycke lämnas

Den person som den intagne vill ha kontakt med ska återsända den undertecknade blanketten till anstalten, om han eller hon samtycker till att kontakten äger rum. Det är normalt först när den undertecknade samtyckesblanketten kommer in till anstalten som det öppnas ett ärende om besöks- eller telefontillstånd som registreras i KVR. Om den intagne har undertecknat blanketten kan den direkt handläggas som en ansökan från den intagne. Om handläggningstiden från ansökans inkommande till beslut blir längre än någon eller några dagar bör den intagne informeras om att ansökan inkommit och att anstalten håller på att handlägga ärendet. Har den intagne inte undertecknat blanketten ska den intagne omgående informeras om att samtyckesblanketten kommit in och ges möjlighet att ansöka om besökstillstånd eller tillstånd till elektronisk kommunikation.

Om den intagne lämnar in en ansökan om besökstillstånd eller tillstånd till elektronisk kommunikation innan samtyckesblanketten återsänts till anstalten måste ansökan ändå registreras i KVR. Någon ytterligare handläggningsåtgärd behöver dock normalt inte vidtas förrän samtyckesblanketten kommit in till anstalten. Personuppgifter, såsom namn och personnummer, avseende den person som den intagne vill ha kontakt med, bör inte registreras i det klientadministrativa systemet förrän denne samtyckt till kontakten. Ärendet måste däremot kunna identifieras varför relation, initialer, del av namn eller liknande kan behöva anges.

Finns det misstanke om att samtycket är felaktigt, dvs. inte kommer från den person som ansökan avser, kan det finnas skäl att utreda saken, t.ex. genom att Kriminalvården kontaktar personen.

Ett samtycke som lämnas gäller även efter en förflyttning av den intagne. Det är därför viktigt att inhämtandet av samtycke dokumenteras, särskilt om samtycket lämnats muntligt. Dokumentationen ska göras i KVR:s modul för besök och telefoni.

Den intagne kan redan under häktetiden hämta in ett samtycke till kontakt inför placering i anstalt. Om ett samtycke till kontakt kommer in till ett häkte ska häktet dokumentera detta i en daganteckning (se avsnitt 8.1.2). När en intagen kommer till anstalt från häkte behöver anstalten alltså kontrollera i journalen om det redan kommit in ett samtycke till kontakt samt utreda om den intagne även ansöker om kontakt.

Hur en inkommen samtyckesblankett ska hanteras (gallring m.m.) framgår av Kriminalvårdens dokumenthanteringsplan.

Att ett samtycke gäller efter en förflyttning innebär inte att ett tillstånd till kontakt alltid fortsätter att gälla vid en förflyttning mellan olika anstalter (se avsnitt 11). Det innebär inte heller att en samtyckesblankett som har undertecknats av den intagne automatiskt gäller som en ansökan om besöks- eller telefontillstånd efter en förflyttning. Om tillståndet upphör att gälla vid en förflyttning får den intagne istället ansöka om tillstånd på nytt (utan att ett samtycke åter behöver inhämtas).

4.5 Om samtycke inte lämnas

Av 7 kap. 27 § FARK Fängelse framgår:

Om den som kontakten ska äga rum med inte samtycker till kontakt med den intagne, får den intagne inte beviljas tillstånd till kontakten.

Om den som kontakten ska äga rum med inte samtycker till kontakt ska anstalten avslå ansökan om besökstillstånd eller tillstånd till elektronisk kommunikation med motiveringen att samtycke inte lämnats i enlighet med bestämmelserna i föreskrifterna. Det är normalt tillräckligt att motivera beslutet med hänvisning till att samtycke inte lämnats.

Om den intagne har ansökt om tillstånd på annat sätt än genom samtyckesblanketten och det inte kommit in något samtycke inom tre veckor efter ansökan bör anstalten avslå den intagnes ansökan på grund av uteblivet samtycke. Om det senare kommer in ett samtycke bör anstalten på eget initiativ ompröva beslutet.

4.6 Undantag från kravet på samtycke

När det gäller kontakter med myndigheter och liknande gör sig de skäl som motiverar samtyckesregleringen inte lika starkt gällande. Det kan t.o.m. med hänsyn till kontaktens karaktär vara orimligt att kräva att kontakten ska föregås av den administration som samtyckesregleringen kräver. Mot denna bakgrund har det införts vissa undantag från kravet på samtycke.

Av 7 kap. 28 § FARK Fängelse framgår:

Vad som anges i [26 och 27 §§, FARK Fängelse] gäller inte

1. om den som kontakten ska äga rum med är advokat eller tjänsteman på eller uppdragstagare till en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda, och kontakten sker i anledning av den ställningen,
2. vid telefonsamtal som är av stor vikt för den intagnes frigivningsförberedelser, om samtalet sker utanför INTIK-systemet,
3. när en intagen meddelar en närstående om sin placering enligt bestämmelsen i 3 § fängelseförordningen (2010:2010),

4. om kontakten med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogad och en tillfredsställande kontroll kan uppnås, eller
5. om det gäller tillstånd till elektronisk kommunikation, den som kontakten ska äga rum med inte registreras i Kriminalvårdens datasystem och någon undersökning enligt 7 kap. 10 § fängelselagen (2010:610) inte görs.
6. om kontakten avser en förbindelse enligt artikel 36 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser (SÖ 1974:10).

Första punkten gäller kontakter som sker med någon i dennes egenskap av advokat, tjänsteman m.m. Här kan man göra en parallell till reglerna om hantering av s.k. myndighetspost. Om den person som den intagne vill ha besök av eller kommunicera elektroniskt med är en sådan person som Kriminalvården inte får granska försändelser till eller från enligt reglerna om myndighetspost, krävs inte att personen lämnar sitt samtycke till besök eller elektronisk kommunikation. Av allmänna råd till bestämmelserna framgår att en uppdragstagare t.ex. kan vara en person som Kriminalvården har förordnat som personutredare eller biträdande övervakare.

Andra punkten tar enligt de allmänna råden sikte på t.ex. samtal till en utländsk ambassad eller en hyresvärd. Ett annat exempel kan vara telefonsamtal till arbetsgivare eller liknande.

Tredje punkten avser s.k. ankomstsamtal (3 § FäF). Ett ankomstsamtal ska inte behöva anstå i avvaktan på skriftligt samtycke. Ett sådant samtal får avlyssnas under vissa omständigheter (se avsnitt 9.2).

Av allmänna råd till bestämmelserna framgår att en situation där en kontakt kan vara uppenbart befogad enligt fjärde punkten, trots att något samtycke inte har lämnats, kan vara t.ex. om det krävs brådskande åtgärder som rör ett gemensamt barn. Att det krävs ”särskilda omständigheter” och att det ska vara ”uppenbart” att det är befogad med kontakt gör att utrymmet för att bevilja kontakt utan samtycke i sådana fall är snävt. Ett ytterligare krav för det fjärde undantaget är att ”en tillfredsställande kontroll kan uppnås”, t.ex. genom att kommunikationen avlyssnas.

Femte punkten är endast aktuell vid klass-3-anstalter som har ett öppet INTIK-system.

Sjätte punkten hänvisar till artikel 36 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser (SÖ1974:10) där det bland annat framgår att konsulter ska ha rätt att besöka en medborgare i den sändande staten som är fängslad, häktad eller tagen i förvar, att samtala och brevväxla med honom och att ombesörja att han får rättsligt biträde. De ska likaledes ha rätt att besöka en medborgare i den sändande staten som är intagen i fängelse eller förvar inom deras distrikt för verkställighet av en dom. Om Kriminalvårdens skyldighet att underrätta en främmande stats konsulat om en medborgare i den staten har berövats friheten i Sverige se Handbok gällande underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten (2008:1).

5 När kontakt ”lämpligen kan ske”

Av 7 kap. 1 § FäL och 3 kap. 1 § Häl samt 7 kap. 4 § FäL och 3 kap. 4 § Häl framgår bl.a:

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. .../...

En intagen får stå i förbindelse med annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. .../...

Av **allmänna råd** till paragraferna i FARK Fängelse samt FARK Häkte framgår att uttrycket *lämpligen kan ske* tar sikte på de praktiska förutsättningarna för besöket eller för den elektroniska kommunikationen, t.ex. anstaltens eller häktets rutiner, tillgång på personal och besöksrum och till utrustning som möjliggör elektronisk kommunikation.

Praktiska förutsättningar medför ofta att en prioritering måste göras av vilka besök och vilken elektronisk kommunikation som i första hand kan beviljas. Det är viktigt att den intagne får möjlighet att ha kontakt med närstående och omvärld så pass ofta att en skälig nivå upprätthålls. I den intagnes journal kan det finnas information om den intagnes nära relationer som ger ledning i vilka personer som är närstående och vilka kontakter som annars är särskilt viktiga för den intagne.

I 1 kap. 4 §§ FARK Fängelse och FARK Häkte finns en definition av vilka personer som kan anses vara närstående. Av bestämmelserna framgår:

Med *närstående* avses

1. en intagens maka eller make, registrerade partner och sambo,
2. en intagens barn,
3. andra barn som stadigvarande sammanbor med en intagen,
4. en intagens barn över 18 år, föräldrar och syskon, samt
5. andra personer än de som avses i 1-4 som har en sådan nära relation till en intagen att de bör betraktas som närstående till varandra.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

En annan person som enligt punkt 5 kan betraktas som närstående till en intagen kan t.ex. vara en fästmö eller fästman, eller en flick- eller pojkvän. En förutsättning är dock att relationen har haft en viss varaktighet. Även t.ex. ett barnbarn eller en far- eller morförälder kan betraktas som närstående till en intagen, om den intagne sammanbott med personen under en längre tid eller personen på annat sätt har särskild betydelse för den intagne.

Det är den intagne som har att visa varför en viss person enligt femte punkten bör betraktas som närstående och att besöket eller den elektroniska kommunikationen därför bör prioriteras.

5.1 Begränsningar i antal tillstånd

Den bakgrundskontroll (se avsnitt 6) och det administrativa arbete som normalt görs innan ett löpande tillstånd beviljas är resurskrävande. Även fortsatta bakgrundskontroller, hanteringen av besöksbokning samt den administrativa hanteringen av INTIK-systemet är resurskrävande (om samtal utanför INTIK-systemet se avsnitt 5.3.2). Vidare är antalet besöksrum, antalet besökstider samt antalet INTIK-telefoner i en anstalt eller ett häkte begränsat. Det kan därför finnas behov att begränsa antalet besöks- och telefontillstånd per intagen. Exempelvis kan detta hanteras genom att häktet eller anstalten anger ett antal personer som en intagen normalt kan beviljas tillstånd att löpande ha kontakt med. Antalet personer en intagen får ha besök- eller telefontillstånd till bör inte vara för få. Kriminalvården har i yttrande till JO (JO-beslut den 15 februari 2010, dnr 196-2009) ansett att åtta personer är för få. I beslutet gjorde JO inga uttalanden kring begränsningen, då saken är sådan som kan prövas i domstol. Förvaltningsrätten i Uppsala har i dom den 7 juli 2016 (mål nr 5858-15 E, 5859-15 och 5860-15) funnit att besökstillstånd för tre kusiner inte lämpligen kunde ske, då den intagne redan var beviljad 13 besökstillstånd.

Sammantaget får det anses rimligt att antalet personer som en intagen återkommande får ha kontakt med inte begränsas till mindre än tio personer. Vid ett längre frihetsberövande än ett år bör antalet personer inte begränsas till mindre än femton personer. Det är viktigt att det finns en viss flexibilitet i tillämpningen och att hänsyn tas till varje enskild intagens behov av kontakter med omvärlden.

Att ständigt hålla på att byta ut tillstånd är inte resurssparande. I praktiken kan därför en begränsning av antal tillstånd främst fungera som en uppmaning till den intagne att fundera över vilka tillstånd denne vill ansöka om. För det fall den intagne ändå ansöker om ett större antal tillstånd, och det inte rör sig om en närstående eller annan viktig kontakt, finns dock möjligheten att avslå ansökan med hänvisning till att kontakten inte lämpligen kan ske utifrån de ovan angivna resursskalen.

Ett tillstånd till en närstående, eller en annan viktig kontakt, får aldrig nekas endast på grund av att antalet tillstånd skulle komma att överstiga det antal tillstånd som anstalten eller häktet angivit att man normalt beviljar en intagen.

5.2 Besök

Av 7 kap. 1 § första stycket FARK Fängelse samt 3 kap. 1 § FARK Häkte framgår följande:

Vid fördelning av tider för besök ska besök av närstående prioriteras.

En intagens möjlighet att ta emot besök är viktig för att minska den isolering som ett frihetsberövande innebär. Möjligheten att ta emot besök av närstående är särskilt viktig, varför sådana besök ska prioriteras vid fördelningen av besökstider.

När anstalten eller häktet bestämmer besökstider bör hänsyn tas till besökarnas möjligheter att komma till anstalten eller häktet. Det kan exempelvis handla om att ge besökarna

möjlighet att komma efter normala arbetstider och att anpassa besökstiderna till kollektivtrafiken. Det bör vara möjligt för intagna att ta emot besök under flera dagar i veckan och det är önskvärt att besök kan ske under kvällstid vid i vart fall ett tillfälle i veckan. Gällande övervakade besök har JO uttalat att det inte är tillräckligt att erbjuda sådana under endast en dag per vecka (se JO-beslut den 18 maj 2010, dnr 2009-1941 och 2009-1985).

Kammarrätten i Göteborg har i ett beslut den 15 november 2016 (mål nr 4716-16) avvisat en intagens överklagan avseende längden på besökstider. Beslutet tydliggör att Kriminalvården inte ska besluta om längden på ett besök. Om en intagen skriftligen ansöker om att t.ex. beviljas längre besök bör anstalten eller häktet istället informera den intagne om vilka besökstider som gäller vid det aktuella verksamhetsstället. Ges informationen muntligt bör en notering om att så skett göras på den intagnes ansökan. Kammarrättens beslut torde vidare innebära att även andra praktiska förutsättningar, såsom t.ex. val av besöksrum, inte heller är en sådan sak som en intagen kan få prövad i domstol och som Kriminalvården alltså inte ska fatta beslut om (om besökslägenhet i anstalt se avsnitt 5.2.2). Den 14 december 2018 fann Kammarrätten i Stockholm (mål nr 7678-18) att ett ställningstagande om antal besökare i ett besöksrum inte utgör ett beslut enligt FäL som får överklagas enligt samma lag.

Vad gäller rutiner för besöksbokning har JO i flera beslut (t.ex. i dnr 1247-2008 samt 3462-2008) uttalat att det är alldeles för lite att ett verksamhetsställe endast erbjuder möjlighet till besöksbokning vid två tillfällen i veckan och då endast två timmar per dag. Anstalten eller häktet ska – om inte besöksbokning kan ske på annat sätt än genom telefon – erbjuda telefontid för besöksbokning vid åtminstone tre dagar i veckan, varav i vart fall en under kvällstid, och den sammanlagda tiden får inte understiga sex timmar.

Av **allmänna råd till 7 kap. 1 § FäL** och **3 kap. 1 § Häl** framgår:

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock kontrollerade besök medges, om riskerna kan hanteras genom kontrollen. Om den intagne saknar närstående som han eller hon kan ta emot besök av, kan kontrollerade besök även medges för annan än närstående.

Övervakade besök är resurskrävande och bör därför normalt endast beviljas närstående. Endast om den intagne inte har någon närstående att ta emot besök av bör övervakade besök till annan än närstående beviljas. Vid bedömningen av om kontrollerade besök ska medges till annan än närstående bör även vägas in möjligheten till kontakt genom elektronisk kommunikation. Om övervakade besök se avsnitt 9.1.

Vad gäller besök mellan närstående där båda är intagna i anstalt se avsnitt 5.2 i Handbok om permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt.

5.2.1 Särskilt om besök av barn

Av **artikel 3 första punkten barnkonventionen** framgår:

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Av **artikel 9 tredje punkten barnkonventionen** framgår:

Konventionsstaterna ska respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

När det gäller frågor som berör barn ska barnets bästa alltid beaktas (se 1 kap. 2 a § FARK Fängelse och FARK Häkte). Det betyder inte att enbart barnets bästa ska vara utslagsgivande, men det ska vägas in och vara av betydelse när beslut som berör barn fattas. Vid bedömningen av om besök kan beviljas är beaktandet av barnets bästa särskilt viktigt, då ett fängelse eller ett häkte normalt inte är en lämplig miljö för ett barn att vistas i. Barnet kan dessutom komma att bli föremål för ingripande åtgärder såsom visitationer under ett besök.

Av **allmänna råd till 7 kap. 1 § FäL** samt **3 kap. 1 § Häl** framgår:

Vid bedömningen av om besök av barn kan beviljas bör särskilt beaktas om barnet är närstående till den intagne. Även andra omständigheter som barnets ålder samt de förutsättningar besöket ska äga rum under bör beaktas. Barnet bör normalt följas åt av en vuxen under besöket. En sådan vuxen kan vara t.ex. en annan vårdnadshavare, en person från socialtjänsten eller någon annan som barnet har förtroende för.

Som för alla besök gäller att den intagne får ta emot besök av barn i den utsträckning det lämpligen kan ske. Besök av barn är i regel särskilt resurskrävande eftersom ett besök av barn behöver planeras noggrant och genomföras med särskild hänsyn till barnet. Vid bedömningen av om ett besök lämpligen kan ske måste därför en avvägning göras mellan å ena sidan intresset av besöket och å andra sidan anstalten eller häktets olägenhet av besöket. Bara om besöket bedöms vara till barnets bästa kan intresset av besöket anses väga tyngre än verksamhetsställets olägenhet.

Av betydelse för bedömningen av om ett besök är till barnets bästa är främst om barnet är närstående till den intagne. Denna omständighet bör därför särskilt beaktas. Ett barns fortsatta kontakt med en frihetsberövad förälder är i de flesta fall mycket angelägen för barnet. Även om kontakten inte varit regelbunden innan frihetsberövandet, t.ex. på grund av förälderns missbruk, kan det vara av värde för barnet att få träffa sin förälder under de ordnade förhållanden som finns i anstalt och häkte. Att en intagen är närstående till barnet innebär dock inte alltid att besöket är till barnets bästa. Det kan finnas omständigheter – exempelvis att barnet utsatts för hot eller våld av den intagne – som gör att besöket inte bedöms vara till barnets bästa. Besöket kan då normalt inte lämpligen ske, eftersom intresset av besöket inte kan anses väga tyngre än anstalten eller häktets olägenhet. Besöket får dessutom vägras om det äventyrar säkerheten. I anstalt får även ett besök vägras om det

kan vara till skada för barnet. Om ”äventyra säkerheten” samt ”skada för annan” se avsnitt 7-8.

Även andra omständigheter kan ha betydelse vid bedömningen av om ett besök är till barnets bästa. En sådan omständighet är de förutsättningar som besöket ska äga rum under. Ett besök i en anstalt eller ett häkte med hög grad av övervakning och kontroll kan upplevas mer skrämmande för ett barn jämfört med ett besök under öppnare förhållanden. Även barnets ålder har betydelse. Ett äldre barn kan ofta på ett bättre sätt hantera intrycken från omgivningen jämfört med ett yngre. Ett spädbarn torde påverkas mindre av anstalts- och häktesmiljön jämfört med ett något äldre barn.

I de fall ett besök anses vara till barnets bästa är det av största vikt att Kriminalvården i möjligaste mån underlättar för att besök kan genomföras. Ett barn som ska besöka en intagen i anstalt eller ett häkte kan känna oro och rädsla inför besöket. Ett barns oro inför ett besök kan, i vart fall delvis, uppvägas genom ett vänligt och omtänksamt bemötande av personalen och genom god och åldersspecifik information till barnet. Det är även viktigt att besöksmiljön görs så trivsamt som möjligt och att den anpassas till besökande barn.

5.2.1.1 Vuxen följeslagare

Vid prövning av om besök utan vuxen följeslagare ska medges ska särskilt beaktas barnets utsatthet under besöket. Besök utan vuxen följeslagare bör endast medges om anstalts- eller häktets personal har god kännedom om barnet och den intagnes relation till honom eller henne. Det bör i princip aldrig förekomma om barnet inte själv kan ta sig till och från anstalten eller häktet. Beslut om besök av yngre barn bör därför normalt villkoras med att besöken tillåts endast under förutsättning av att en vuxen person följer med vid besöket. Utrymmet för att tillåta besök utan vuxen följeslagare ökar ju äldre barnet blir.

Den som följer med ett barn vid ett besök måste, på samma sätt som andra besökare till intagna, ha tillstånd att besöka den intagne. Om den intagne själv är vårdnadshavare bör besöket normalt villkoras med att den andre vårdnadshavaren ska följa med. Om den andra vårdnadshavaren inte kan eller vill komma på besök finns möjlighet att barnet i stället kan åtföljas av någon annan lämplig vuxen person. Om den intagne själv inte är vårdnadshavare bör besöket istället villkoras med att *en* vårdnadshavare ska följa med vid besöket. Om följeslagaren är en tjänsteman vid socialtjänsten bör ingen annan kontroll göras än den som skulle ha gjorts om tjänstemannen kom för att besöka den intagne på egen hand i tjänsten.

För att underlätta vid framtida besök, exempelvis efter en omplacering, är det viktigt med en utförlig dokumentation kring barnets besök, t.ex. vilka utredningsåtgärder som vidtagits innan besöket och hur besöket har avlöpt. Se vidare om barnbesök i Kriminalvårdens handbok om arbetet med barnrättsperspektivet (2016:4).

Information om förutsättningarna för besök av barn finns på Kriminalvårdens hemsida samt på samtyckesblanketten, som i anstalt ska skickas till vårdnadshavaren.

5.2.2 Särskilt om besökslägenhet i anstalt

Av **7 kap. 2 § FARK Fängelse** framgår:

Om förutsättningarna för att ta emot besök enligt 7 kap. 1 § fängeslagen (2010:610) är uppfyllda får en intagen ta emot besök i en besökslägenhet, om besöket inte ska kontrolleras på ett sådant sätt som avses i 7 kap. 2 § samma lag och besök utan sådan kontroll tidigare har genomförts i besöksrum eller på annat sätt.

Vid flera anstalter, främst i högre säkerhetsklass, har inrättats s.k. besökslägenheter för att stärka och vidmakthålla positiva och stödjande familje- och/eller parrelationer. Tanken är att ett besök i en besökslägenhet ska möjliggöra ett umgänge som mer liknar det i frihet. Ett besök i besökslägenhet kan innebära gemensam övernattning.

En förutsättning för att en intagen i anstalt ska få ta emot besök i besökslägenheten över natt är att han eller hon tidigare tagit emot okontrollerade besök av personen och att den intagne fortfarande bedöms kunna göra det (se avsnitt 7). Att denna förutsättning är uppfylld medför emellertid inte med automatik att den intagne ska tillåtas använda besökslägenheten.

Eftersom anstalter har lägre bemanning under nattetid är möjligheten till kontroll av ett besök i en besökslägenhet betydligt mindre jämfört med ett vanligt besök i besöksrum. Den sammanlagda besökstiden mellan besökaren och den intagne är dessutom längre. Anstalten kan därför i vissa fall göra bedömningen att ett besök i en besökslägenhet exempelvis kan äventyra säkerheten eller vara till skada för besökaren, trots att ett vanligt besök bedöms kunna medges.

Ett barn får inte besöka en intagen i besökslägenhet över natt, om det inte sker i samtidig närvaro av en medföljande vuxen person som anstaltens personal har kännedom om.

Frågan om att få använda besökslägenheten är av mer praktiskt karaktär och något särskilt beslut annat än besökstillståndet behöver inte fattas (se Kammarrätten i Göteborg beslut den 15 november 2016 (mål nr 4716-16)).

Tillgången till besökslägenheter är begränsad varför Kriminalvården föreskrivit om vilka prioriteringar som måste göras.

Av **7 kap. 1 § andra stycket FARK fängelse** följer:

Vid fördelning av tider för besök i besökslägenhet ska besök av barn prioriteras. I övrigt ska besök till intagna, som har lång verkställighetstid och som inte kan beviljas permission, prioriteras.

Som anges i bestämmelsen ska besök av barn prioriteras vid fördelningen av tider för besök i besökslägenhet. En sådan prioritering förutsätter givetvis att besök i besökslägenhet bedömts vara till barnets bästa. Se mer om barnbesök i besökslägenhet i Kriminalvårdens handbok om arbetet med barnrättsperspektivet (2016:4).

Av anstaltens rutiner ska framgå vad som gäller vid användning av besökslägenheten, t.ex. hur uppsikt och kontroll ska vara ordnad. Innan ett besök i en besökslägenhet inleds ska

besökaren ges information om lägenheten och om de särskilda förhållanden som gäller där, t.ex. avseende möjligheterna att avbryta besöket, kommunikationsmöjligheterna med personal samt besökslägenhetens larmanordningar. Information bör ges i så god tid att en besökare har möjlighet att på egen hand ta ställning till om han eller hon vill nyttja en besökslägenhet. Att besökaren fått denna information bör dokumenteras. Ett lämpligt tillfälle att informera besökaren om rutinerna kan vara i samband med det besök som ska föregå ett besök i besökslägenhet.

5.2.3 Särskilt om besök i anstalten Gruvberget

Av 7 kap. 3 § FARK Fängelse följer:

En intagen som är tillfälligt placerad i anstalten Gruvberget får ta emot besök av närstående under de förutsättningar som gäller för besökslägenhet.

En närstående som medföljer till en kurs vid anstalten Gruvberget är också att betrakta som en besökare. Eftersom Gruvberget är en anstalt gäller bestämmelserna i FäL och FARK Fängelse kring besök. En intagen som är tillfälligt placerad i anstalten Gruvberget enligt 2 kap. 6 § FARK Fängelse kan alltså vägras besök på samma grunder som övriga intagna. Detta behöver beaktas i planeringen inför en tillfällig vistelse i anstalten Gruvberget.

5.3 Elektronisk kommunikation

Av **20 § FäF** framgår följande:

Elektronisk kommunikation får endast äga rum med utrustning som tillhandahålls eller godkänns av Kriminalvården.

Av **10 § HäF** framgår följande:

Elektronisk kommunikation får endast äga rum med utrustning som tillhandahålls eller godkänns av Kriminalvården eller den myndighet som svarar för förvaringslokalen.

Av **7 kap. 10 § FARK Fängelse** framgår följande:

En intagen får använda annan utrustning för elektronisk kommunikation än sådan som tillhandahålls av Kriminalvården om han eller hon utan åtföljande av personal vistas utanför anstalten enligt 9 eller 10 kap. fängelselagen (2010:610).

Av **3 kap. 8 § FARK Häkte** framgår:

En intagen får endast använda sådan utrustning för elektronisk kommunikation som tillhandahålls av Kriminalvården.

Av de **allmänna råden** till paragraferna framgår följande:

Med utrustning avses även programvara.

Av **1 kap. 6 a § FARK Fängelse** och **FARK Häkte** framgår följande:

Med *telefonsamtal* avses elektronisk kommunikation med ljud mellan två eller flera parter.

Med *videosamtal* avses elektronisk kommunikation med ljud och bild mellan två eller flera parter.

Kriminalvården tillhandahåller telefoner samt särskild utrustning för genomförande av videosamtal.

5.3.1 Elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet

Av **7 kap. 11 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 9 § FARK Häkte** framgår följande:

En intagens ansökan om telefontillstånd ska betraktas som en ansökan om tillstånd att ringa inom INTIK-systemet, om inte den intagne anger något annat.

För intagnas telefonering i Kriminalvården används ett administrativt betalningssystem – INTIK-systemet. Ett tillstånd att ringa inom INTIK är ett löpande tillstånd. När en intagen beviljats ett sådant tillstånd kan den intagne själv hantera telefoneringen (gäller dock inte

avlyssnade samtal vid säkerhetsavdelning). Att en intagen beviljats tillstånd att ringa inom INTIK-systemet innebär inte en rätt att ringa under dygnets alla timmar. Kriminalvården har fortfarande att avgöra när kontakt lämpligen kan ske bl.a. med hänsyn till en någorlunda jämn fördelning av telefontid mellan intagna samt anstaltens eller häktets rutiner. Möjlighet att ringa inom INTIK-systemet bör dock normalt alltid finnas under kvällstid och helger.

Inom systemet kan två typer av tillstånd beviljas, okontrollerade tillstånd och kontrollerade tillstånd. Kontrollerade tillstånd inom INTIK-systemet, på annan avdelning än säkerhetsavdelning, innebär att samtalet spelas in och kan komma att avlyssnas i efterhand (se vidare avsnitt 9.2.1).

Av **7 kap. 11 a § FARK Fängelse** samt **3 kap. 9 a § FARK Häkte** framgår följande:

Telefontillstånd inom INTIK-systemet får förenas med villkor om inspelning och avlyssning i efterhand. En intagen får sammantaget ringa samtal enligt första stycket under högst en timme per vecka.

Av **allmänna råd** till **7 kap. 4 § FäL** och **3 kap. 4 §§ HäL** framgår:

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock avlyssnad kommunikation medges om riskerna kan hanteras genom avlyssningen.

En intagen får alltså ringa kontrollerade samtal inom INTIK-systemet under en timme per vecka. Någon motsvarande tidsbegränsning finns inte för okontrollerade telefontillstånd inom INTIK-systemet.

Inom systemet finns röstprompter installerade, en för okontrollerade tillstånd och en för tillstånd med villkor om inspelning och avlyssning i efterhand. När en intagen ringer från INTIK-systemet meddelar en röst att det rör sig om ett samtal från en intagen inom Kriminalvården. Mottagaren av samtalet kan sedan välja att ta emot samtalet. Om mottagaren inte accepterar att ta emot samtalet meddelas den intagne detta. Rör det sig om ett tillstånd med villkor om inspelning och avlyssning i efterhand meddelar en röst inledningsvis dessutom att samtalet spelas in och kan komma att avlyssnas i efterhand. Det är viktigt att intagna informeras om röstprompterna. Informationen är särskilt viktig när kontakten inte kräver ett samtycke (t.ex. intagna i häkte). En blankett med information till intagna om röstprompterna finns att hämta i Word (Information till intagna om röstprompt). Informationsblanketten kan överlämnas eller anslås till intagna.

5.3.2 Elektronisk kommunikation utanför INTIK-systemet

Elektronisk kommunikation utanför INTIK-systemet kräver bl.a. hantering av personal. För att elektronisk kommunikation lämpligen ska kunna ske utanför INTIK-systemet fordras därför att den intagne har starka skäl för kommunikationen. Se avsnitt 7 (anstalt) och 8 (häkte) om andra grunder för att neka elektronisk kommunikation.

Av **allmänna råd** till **7 kap. 4 § FäL** och **3 kap. 4 §§ Häl** framgår:

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock avlyssnad kommunikation medges om riskerna kan hanteras genom avlyssningen.

Av **7 kap. 13 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 10 § FARK Häkte** framgår följande:

En intagen får beviljas tillstånd att ringa telefonsamtal utanför INTIK-systemet eller genomföra videosamtal endast om den intagne bedöms ha starka skäl för det.

Elektronisk kommunikation utanför INTIK-systemet sker företrädesvis genom telefonsamtal. Utifrån ett barn- samt tillgänglighetsperspektiv tillhandahåller Kriminalvården även utrusning för genomförande av videosamtal.

5.3.2.1 Telefonsamtal

Av **allmänna råd** till **7 kap. 13 § FARK Fängelse**, första stycket, framgår följande:

Starka skäl att få ringa ett telefonsamtal utanför INTIK-systemet kan finnas för att ringa samtal till en försvarare. Starka skäl att få ringa utanför INTIK-systemet kan även finnas för t.ex. samtal till närstående, annan advokat än försvararen, arbetsgivare, hyresvärd eller liknande, bank eller försäkringsbolag, om behovet av kontakt inte kan tillgodoses på annat sätt.

Av **allmänna råd** till **3 kap. 10 § FARK Häkte**, första stycket, framgår följande:

Starka skäl att få ringa utanför INTIK-systemet kan finnas för t.ex. samtal till närstående, annan advokat än försvararen, arbetsgivare, hyresvärd eller liknande, bank eller försäkringsbolag, om behovet av kontakt inte kan tillgodoses på annat sätt.

Med att en kontakt kan tillgodoses på annat sätt menas t.ex. att personen ofta kan komma på besök eller, när det gäller annan än närstående, att kontakten kan skötas brevledes.

När det gäller kontakt med försvarare och advokat, se avsnitt 5.4.2.

När det gäller att avgöra om ett frigivningsförberedande samtal ska beviljas bör anstalten eller häktet vara generös i sin bedömning. Beaktas bör dock att kontakter med t.ex. myndigheter ofta med fördel kan hanteras skriftligen.

Det finns normalt inte starka skäl för att få ringa ett telefonsamtal utanför INTIK-systemet om samtal kan medges inom systemet.

Av **allmänna råd** till **7 kap. 4 § FäL** och **3 kap. 4 § Häl** framgår:

.../... Om den intagne saknar närstående att kommunicera elektroniskt med, kan avlyssnad kommunikation även medges till annan än närstående.

Starka skäl att få ringa annan än närstående utanför INTIK-systemet (utöver vad som anges i de allmänna råden till 7 kap. 13 § FARK Fängelse samt 3 kap. 10 § FARK Häkte eller sådana samtal som anges nedan i 13 kap. 3 § FARK Fängelse och 6 kap. 4 § FARK Häkte) kan finnas om den intagne inte har någon närstående att ringa till eller någon person att ta emot besök av.

En intagens telefonsamtal med en tjänsteman inom Kriminalvården, t.ex. en chef, beslutsfattare eller expert, är inte ett sådant samtal som avses i 7 kap. 4 § FäL eller 3 kap. 4 § HåL. Frågan om en kontakt inom myndigheten ska medges, är istället en fråga om myndighetens serviceskyldighet. Något beslut enligt FäL eller HåL ska alltså inte fattas. Däremot ska den intagnes önskan samt Kriminalvårdens ställningstagande dokumenteras. Det är Kriminalvården som avgör vem som är bäst lämpad att besvara en fråga från en intagen. Om det finns skäl för samtalet bör personal - av praktiska skäl samt för att intyga vilken intagen som tjänstemannen samtalar med - först kontakta tjänstemannen. Noteras i sammanhanget kan att en intagen, enligt FL, har rätt att lämna uppgifter muntligt i ett ärende, om det kan ske med hänsyn till arbetets behöriga gång. En intagen har även, enligt 1 kap. 20 § FARK Fängelse samt FARK Häkte, rätt att tala med en representant för anstaltens eller häktets ledning. Notera att det är verksamhetsstället som avgör vem som representerar ledningen.

5.3.2.2 Videosamtal

Av **allmänna råd till 7 kap. 13 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 10 § FARK Häkte**, andra och tredje stycket, framgår följande:

Starka skäl att få genomföra ett videosamtal kan finnas för en kontakt med närstående barn samt för kontakt med närstående till den intagne när den intagne själv är ett barn. Om en prioritering behöver göras utifrån tillgängliga resurser av personal och videoutrustning bör i första hand videosamtal mellan ett barn och dennes vårdnadshavare eller förälder beviljas.

Starka skäl att få genomföra ett videosamtal kan även finnas om en intagen, eller den som den intagne vill ha kontakt med, har en sådan hörsel- eller talnedsättning att samtal inte kan genomföras via telefon.

Videosamtal är en viktig kompensatorisk åtgärd för förlusten av kontakt mellan ett barn och en närstående (och då särskilt en förälder) som frihetsberövandet innebär i stort. Men det är även en kompensatorisk åtgärd för en intagens eventuellt begränsade möjligheter till besök och/eller permissioner.

Prövningen om det finns starka skäl för ett videosamtal mellan en intagen och ett närstående barn, eller en intagen och en närstående när den intagne själv är ett barn, bör ha sin utgångspunkt i bedömningen om kontakten är till barnets bästa. Utifrån barns rätt enligt barnkonventionen till kontakt med sina föräldrar bör i första hand kontakten mellan ett barn och dennes vårdnadshavare eller förälder prioriteras, när kontakten bedöms vara till

barnets bästa. Av betydelse för prövningen om ett videosamtal kan medges har även den intagnes möjlighet till annan kontakt med barnet (eller med den närstående när den intagne själv är ett barn) genom t.ex. besök eller permission.

Det är i första hand barnets vårdnadshavare som avgör om en kontakt är till barnets bästa. Barnet själv ska också ges möjlighet att uttrycka sin åsikt. Hänsyn ska tas till barnets synpunkter och önskemål utifrån barnets ålder och mognad. Om barnet själv inte är intagen inhämtas barnets åsikt lämpligast genom vårdnadshavaren. En kontakt bör tas med en vårdnadshavare i frihet inför bedömningen och planeringen av ett videosamtal, detta även om det redan finns ett samtycke till kontakt (i anstalt). När det gäller videosamtal kan en gemensam planering vara en förutsättning för att kontakten praktiskt ska kunna genomföras. Om barnets bästa se vidare avsnitt 5.2.1. Se även Kriminalvårdens handbok om arbetet med barnrättsperspektivet och Kriminalvårdens metodstöd för klientärenden som rör barn.

Starka skäl att få genomföra ett videosamtal kan även finnas om den intagne, eller den som den intagne vill ha kontakt med, har en sådan hörsel- eller talnedsättning att samtal inte kan genomföras via telefon. En prövning av om det finns starka skäl behöver självfallet göras vid varje enskilt tillfälle. Har den intagne t.ex. nyligen haft kontakt med en viss person kan anstalten eller häktet komma fram till att det vid tillfället inte finns starka skäl att få genomföra ett videosamtal.

Tidpunkten för genomförandet av ett videosamtal bör bokas i förväg så att båda parter är informerade om när samtalet ska ske. Vidare bör videosamtalet ske i ett besöksrum eller i ett annat lämpligt utrymme. Se vidare avsnitt 9.2 om kontroll.

5.3.2.3 Förhandsbesked kring återkommande samtal

Lagstiftningen är i princip uppbyggd utifrån att varje enskild kontakt genom elektronisk kommunikation ska prövas för sig. I de allmänna råden till 7 kap. 13 § FARK Fängelse samt 3 kap. 10 § FARK Häkte regleras därför möjligheten till *ett* samtal. När det exempelvis gäller samtal till närstående kan dock anstalten eller häktet av praktiska skäl ge ett *förhandsbesked* om flera kommande samtal (telefon eller video), såsom exempelvis att den intagne bedöms kunna få ringa en gång i veckan eller en gång i månaden utan att särskilt behöva ansöka om det. Ställningstaganden av detta slag är inte ett beslut enligt FäL eller HäL (se Kammarrätten i Stockholms dom den 10 april 2019, mål nr 10264-18). Om anstalten eller häktet lämnar ett förhandsbesked om flera kommande samtal bör detta för tydlighetens skull göras under en rubrik benämnd ”Information” i beslutet eller i en tjänsteanteckning. Inte heller ställningstaganden kring längden på ett samtal är ett beslut som kan omprövas eller överklagas enligt bestämmelserna i FäL eller HäL (se Kammarrätten i Stockholms dom den 14 december 2018, mål nr 3983-2018). Information om samtalstidens längd bör alltså också lämnas under en informationsrubrik eller i en tjänsteanteckning. Notera att det är domstolen, inte Kriminalvården, som avgör om ett beslut/besked kan överklagas.

EXEMPEL

Den intagne ansöker om att få ringa veckosamtal till sin sambo.

A) *Det bedöms finnas starka skäl för ett samtal (inget förhandsbesked)* - Anstalten eller häktet beslutar att bevilja den intagne ett samtal (oftast kontrollerat) och informerar den intagne om längden på samtalet samt att man inte har någon skyldighet att pröva frågan om kommande samtal, utan vill den intagne prata med sin sambo igen så får hen ansöka om det.

B) *Det bedöms finnas starka skäl för ett samtal (förhandsbesked)* - Anstalten eller häktet beslutar att bevilja den intagne ett samtal (oftast kontrollerat) och informerar den intagne om samtalets längd samt om att samtal vid en preliminär bedömning får ske återkommande, t.ex. varje vecka, utan att den intagne särskilt behöver ansöka om det.

C) *Det bedöms inte finnas starka skäl för ett samtal* - Anstalten eller häktet avslår ansökan.

Anstalten eller häktet kan ändra ett förhandsbesked om kommande samtal och t.ex. komma fram till att samtal får ske oftare eller mer sällan, eller inte längre alls. Ett sådant ställningstagande ska dokumenteras i en tjänsteanteckning i ärendet och den intagne informeras om det. Kriminalvårdens uppfattning är att beskedet inte kan omprövas eller överklagas enligt bestämmelserna i FäL eller Häl, eftersom det inte rör sig om ett beslut enligt nämnda lagstiftning. Den intagne kan däremot på nytt ansöka om att få ringa för att på så sätt kunna få frågan om ett samtal prövad.

När ett enstaka samtal genomförts ska detta dokumenteras i genomföranderutan under beslutet i KVR. När ett återkommande samtal genomförts ska detta dokumenteras i en tjänsteanteckning i ärendet i KVR.

5.3.3 Samtal som bekostas genom bidrag

I **13 kap. 3 § FARK Fängelse** samt **6 kap. 4 § FARK Häkte** framgår bl.a:

En intagen får beviljas bidrag för ett kortare telefonsamtal per vecka med närstående barn. En intagen får också beviljas bidrag för telefonsamtal som är av stor vikt för hans eller hennes frigivningsförberedelser eller som annars är särskilt angelägna.

Av **allmänna råd** till **13 kap. 3 § FARK Fängelse** framgår:

Särskilt angelägna telefonsamtal kan t.ex. vara en sådan underrättelse till närstående som avses i 3 § fängelseförordningen (2010:2010) eller ett telefonsamtal till närstående vid allvarlig sjukdom, försvarare eller offentligt biträde. Bidrag för telefonsamtal kan ges genom att Kriminalvården låter den intagne ringa utanför INTIK-systemet utan att debitera honom eller henne för samtalskostnaderna eller genom att Kriminalvården ger den intagne telefonkort till INTIK-systemet.

Av de **allmänna råden** till **6 kap. 4 § FARK Häkte** framgår:

Särskilt angelägna telefonsamtal kan t.ex. vara en sådan underrättelse till närstående som avses i 24 kap. 21 a § rättegångsbalken eller 3 § häktesförordningen (2010:2011) eller ett telefonsamtal till närstående vid allvarlig sjukdom, försvarare eller offentligt biträde. Bidrag för telefonsamtal kan ges genom att Kriminalvården låter den intagne ringa utanför INTIK-systemet utan att debitera honom eller henne för samtalskostnaderna eller genom att Kriminalvården ger den intagne telefonkort till INTIK-systemet.

Av **6 kap. 4 a § FARK Häkte** framgår:

En intagen i anstalt som är tagen i förvar enligt utlänningslagen (2005:716) och beviljas häktesbidrag enligt 2 § får, utöver vad som anges i 4 §, beviljas bidrag med två telefonkort per vecka, om den intagne har tillstånd att ringa inom INTIK-systemet. En sådan intagen får även beviljas bidrag för samtal som sker utanför INTIK-systemet.

Utgångspunkten är att den intagne själv ska stå för kostnaden för sina samtal (se 13 kap. 1 § FARK Fängelse). Bidrag för telefonsamtal kan dock beviljas enligt vad som framgår ovan. Kriminalvården ska således debitera den intagne för de samtal som sker utanför INTIK-systemet när skäl för bidrag inte föreligger. För samtal utanför INTIK-systemet ska debiteras samma kostnad som om samtalet skulle skett inom systemet (en prislista för samtalskostnader inom INTIK-systemet på Krimnet, <http://krimnet.kvv.se/Sakerhet/Sakerhetsarbete/Utrustning-och-ramavtal/Intik/Sidor/default.aspx>).

När det gäller förvarstagna enligt UTL är det alltså endast förvarstagna som är placerade i anstalt som har rätt till bidrag enligt vad som anges ovan. Anledningen till detta är att samtalsavgiften är högre i anstalt än i häkte. Se vidare avsnitt 10 om förvarstagna.

När det gäller videosamtal är dessa, till skillnad från telefonsamtal, avgiftsfria.

5.4 Kontakt med försvarare eller annan advokat

När det gäller en intagens kontakt med en försvarare eller annan advokat så finns särskilda regler i FäL och Häl samt i RB om sådan kontakt. T.ex. så har en gripen, anhållen eller häktad, enligt 21 kap. 9 § RB, rätt att sammanträffa med sin försvarare. Vidare ska telefonsamtal mellan den intagne och dennes försvarare, enligt 3 kap. 4 § Häl, som huvudregel tillåtas. Reglerna tar fasta på en intagen som är gripen, anhållen eller häktad. Kriminalvårdens uppfattning är dock att även andra intagna normalt ska ges samma möjlighet till kontakt med sin försvarare. Om rätten till kontakt med försvarare kan läsas i avsnitt 8.3.

Om begränsningarna i möjligheten att kontrollera en intagens kontakt med försvarare och advokat se avsnitt 9.1.8 samt 9.2.1.

Information om s.k. förundersökningsplatta, som t.ex. kan användas i samband med att en försvarare besöker en intagen i häkte och behöver gå igenom digitalt material, finns på

Krimnet (Klient/Klientsystem/Förundersökningsplatta). Se även Kriminalvårdens anvisningar för medtagande av elektronisk utrustning (2022:4).

5.4.1 Praktiska förutsättningar för kontakt med offentlig försvarare

Kriminalvården har samrått med Advokatsamfundet och Riksåklagaren kring de praktiska förutsättningarna för offentliga försvarares kontakt med häktade klienter. Följande rutiner har utarbetats kring möjligheten för offentliga försvarare att ha telefonkontakt med sina klienter samt de tider som offentlig försvarare kan besöka intagna klienter och de förutsättningar som råder under besöket.

En offentlig försvarare till en häktad eller anhållen har rätt att kontakta sin klient under dygnets alla timmar. Tidpunkten på dygnet för telefonsamtal och oanmälda besök kan dock påverka tidsåtgången för att kunna arrangera telefonkontakten eller besöket. Oavsett om en förman skett eller inte och oavsett tid på dygnet ska dock givetvis väntetider hållas så korta som möjligt.

JO har i flera beslut (se t.ex. JO-beslut den 13 juni 2013, dnr 4269-2012) anfört att en offentlig försvarare har en ovillkorlig rätt att träffa sin klient och bör inte ens kvällstid, oavsett om besöket förmanats eller inte, avvisas från häktet utan att ha fått sammanträffa med klienten. Praktiska problem som har samband med tillgången på personal och säkerhetsfrågor bör enligt JO:s uppfattning lösas genom att man från häktets sida informerar advokaterna i området om att eventuella besök hos klienterna efter ett visst klockslag bör förmanas och att en sådan anmälan bör ske i så god tid att häktet kan disponera sin personal med hänsyn till eventuella besök.

- Målsättningen för *telefonkontakt* mellan den intagne och dennes offentlige försvarare är att det i normalfallet inte ska ta mer än 15 minuter, från försvararens begäran till dess att den intagne kan ges möjlighet att ringa tillbaka. Detta under förutsättning att den intagne inte är upptagen av något annat. Om den intagne är upptagen ska denne underrättas om att försvararen sökt honom eller henne. Även försvararen ska givetvis få information om att den intagne är upptagen och hur länge. Under kvälls- och nattetid medför häktenas personalbemanning att ombesörjandet av telefonkontakt kan ta något längre tid.
- Målsättningen för *besök* är att en offentlig försvarare under dagtid (kl. 8-18, inkl. helger) ska kunna träffa sin klient inom 15 minuter från försvararens ankomst till häktet, även om besöket inte är förmanat. Detta under förutsättning att den intagne inte är upptagen med något annat. Under tid för lunchavlösning (kl. 11–14) kan det dock ta något längre tid. Under kvälls- och nattetid så medför häktenas personalbemanning att ombesörjandet av ett oanmält besök kan ta längre tid. Det kan i vissa fall t.o.m. röra sig om att försvararen får vänta tills häktet lyckas ordna med extra personal.

Föranmälda/bokade besök påskyndar normalt besökshanteringen. Även en föranmälan kort tid innan försvararens ankomst till häktet gör skillnad. Vid ett föranmält besök kan åtgärder vidtas beträffande att avbryta aktiviteter utanför bostadsrummet, alternativt att inte inleda några nya. En föranmälan kan också fungera som en extra kontroll för försvararen av att den häktade vistas på aktuellt häkte.

Vid vissa verksamhetsställen, t.ex. säkerhetshäktena Göteborg, Huddinge, Malmö och Sollentuna, måste samtliga som passerar in i förvaringslokalen genomgå inpasseringskontroll. Det medför att besök av försvarare kan ta något längre tid än vid andra häkten att arrangera. Vid kö till inpasseringskontrollen ska försvarare prioriteras. Som alltid ska en kontroll inte göras mer ingående än nödvändigt och utföras på ett hänsynsfullt sätt. Som framgår av 4 kap. 11 § HåL får skriftliga meddelanden inte granskas i sådan inpasseringskontroll. För försändelser mellan en intagen och dennes offentlige försvarare (förtrolig kommunikation) finns ett särskild skydd mot granskning (se 3 kap. 6 § HåL).

Om det bedöms nödvändigt för att kunna upprätthålla säkerheten i häktet kan försvararen låsas in i ett besöksrum tillsammans med den intagne. En sådan åtgärd får enbart ske om försvararen accepterar detta och ett larm tillhandahålls. Försvararen ska placeras i besöksrummet så att denne har nära till en dörr. Det kan också finnas tillfällen då Kriminalvården bedömer att en inlåsning inte kan ske av säkerhetsskäl. Kriminalvården har det yttersta ansvaret för säkerheten, oavsett försvararens egen uppfattning av riskerna. För det fall inlåsning inte kan ske måste besöket arrangeras på annat sätt (exempelvis med kontroll av personal utanför rummet) med beaktande av att samtalet mellan försvararen och den intagne inte får avlyssnas.

Vid förflyttning av en intagen till ett annat häkte ska det avlämnande häktet genast meddela den offentlige försvararen samt polis/åklagare detta. Om information om förflyttningen skickas elektroniskt (via mejl eller sms) får endast den intagnes initialer anges.

5.4.2 Kontakt med advokat

För intagnas kontakter med advokat ska en bedömning göras i enlighet med gällande regelverk. Som ovan nämnts är ”advokat” en skyddad yrkestitel. Endast den som har blivit antagen som ledamot av Sveriges advokatsamfund får kalla sig advokat. Ett (juridiskt) ombud eller biträde behöver inte vara advokat. Om en person är advokat eller inte kan kontrolleras på www.advokatsamfundet.se. Enligt 8 kap. 9 § RB ska vad som i lag föreskrivs om advokat i tillämpliga delar även gälla den som är auktoriserad som advokat i någon annan stat inom Europeiska unionen (EU), Europeiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz om denne är *verksam i Sverige*.

Som framgår av de allmänna råden till 7 kap. 13 § FARK Fängelse samt 3 kap. 10 § FARK Häkte kan det finnas starka skäl att ringa utanför INTIK-systemet för samtal till advokat. Samtalet bör dock avse en rättslig angelägenhet som gäller den intagne personligen. Med en rättslig angelägenhet menas i huvudsak ärenden som handläggs eller kommer att handläggas inför domstolar och andra myndigheter.

JO har i flera beslut (exempelvis i beslut med dnr 5300-2007 samt 5271-2013) uttalat att Kriminalvården bör vara generös i sina bedömningar att tillåta kontakt mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet.

Även om Kriminalvården bör vara generös i sina bedömningar kan det finnas fall där det inte anses finnas starka skäl för att få ringa. Har den intagne t.ex. nyligen ringt advokaten, eller annan advokat, och angelägenheten är sådan att den bedöms kunna skötas brevledes finns det normalt inte starka skäl för att få ringa. Det är den intagne som har att visa att starka skäl för samtalet föreligger och det räcker normalt inte att den intagne påstår sig ha ett behov av att ringa en advokat i en rättslig angelägenhet (se Kammarrätten i Stockholms dom den 18 maj 2013, mål nr 7422-12). Krav på att uppvisa t.ex. ett förordnande bör dock normalt inte ställas.

Kammarrätten i Stockholm fann i dom den 22 januari 2014, mål nr 186-14, att det inte fanns starka skäl för en intagen i säkerhetsavdelning att ringa sin serbiske advokat även om denne skulle företräda den intagne i Europadomstolen. Den intagne hade kontakt med flera juridiska ombud i Sverige.

6 Bakgrundskontroll

För att utreda om det är möjligt att tillåta kontakt måste Kriminalvården i regel göra en bakgrundskontroll av den som den intagne vill ha kontakt med. Kontrollen syftar till att undersöka om det finns några sådana omständigheter som enligt bestämmelserna i FäL och HåL utgör skäl att neka en kontakt eller skäl att kontrollera den.

Observera att Kriminalvården endast får kontrollera besökande till intagna i MR/BR och inte exempelvis hantverkare eller studiebesökare (det hindrar dock inte att Kriminalvården kan begära att hantverkare och studiebesökare själva inkommer med ett utdrag ur MR/BR). För det fall representanter från någon ideell organisation såsom KRIS eller Röda Korset eller en journalist ska besöka en eller flera intagna får dock sådan kontroll göras, eftersom besöket avser intagen eller intagna (se Kriminalvårdens riktlinjer för samarbete med civilsamhället m.m., 2018:7, samt Mediepolicy för Kriminalvården, 2013:4).

6.1 När ska bakgrundskontrollen göras?

Av **7 kap. 10 § FäL** framgår följande:

Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs får upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

När det gäller häkte finns motsvarande bestämmelse i **3 kap. 11 § HåL**:

Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 § första stycket eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs ska upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

Av **7 kap. 29 § FARK Fängelse** framgår följande:

Innan en intagen i en anstalt av säkerhetsklass 1-2 beviljas tillstånd att ta emot besök eller tillstånd till elektronisk kommunikation ska en sådan undersökning som avses i 7 kap. 10 § [FäL] göras. Det gäller dock inte i de fall som avses i 28 § eller i de fall en tillräcklig kontroll kan uppnås genom att besöket eller kommunikationen kontrolleras.

En bakgrundskontroll av den som den intagne vill ha kontakt med ska alltid ske innan tillstånd till kontakt beviljas för en intagen som är placerad i anstalt inom säkerhetsklass 1-2, utom vid sådana kontakter som inte kräver samtycke från den person som den intagne vill ha kontakt med (se avsnitt 4.6). I undantagsfall, när t.ex. en kontroll i MR/BR inte kan göras och ett straffrihetsintyg inte kan inhämtas, kan tillstånd till besök eller elektronisk

kommunikation beviljas utan att en bakgrundskontroll genomförts, om en kontroll av besöket eller avlyssning av kommunikationen innebär tillräcklig kontroll. Avgörande för en sådan bedömning är riskerna kring den intagne.

När det gäller intagna i säkerhetsklass 3 eller intagna i häkte finns ingen reglering i föreskrift om när en bakgrundskontroll ska göras. En bakgrundskontroll ska då göras *om det behövs*. En individuell bedömning av om kontrollen behövs måste alltid göras, eftersom kontrollen innebär ett intrång i den personliga integriteten. Bedömningen måste göras med utgångspunkt i vad som är känt om den intagne, t.ex. vad han eller hon är dömd eller misstänkt för och om han eller hon har ett aktivt missbruk. För intagna i häkte utgör i de flesta fall de skäl som föranlett häktning även skäl att göra en bakgrundskontroll. Noteras bör att den person - som en intagen i häkte vill ha kontakt med – inte i förväg informeras om att en sådan kontroll kan komma att ske (i anstalt görs detta via samtyckesblanketten). Det kan därför finnas skäl att begränsa antalet besök- eller telefontillstånd per intagen i häkte (se avsnitt 5.1).

Efter att ett tillstånd beviljats bör anstalter inom säkerhetsklass 1-2, med lämpligt intervall, göra en förnyad bakgrundskontroll av de personer som den intagne har tillstånd för. Förnyad kontroll bör ske vid behov och åtminstone en gång per år. Även vid anstalter inom säkerhetsklass 3 samt häkten, där en kontroll initialt bedömts nödvändig, bör en sådan förnyad kontroll ske. Den förnyade kontrollen kan i regel vara mindre omfattande än den initiala kontrollen.

Det kan vara lämpligt att som regel göra en förnyad bakgrundskontroll efter en omplacering, eftersom det då ofta gått viss tid sedan tillståndsprövningen gjordes. (Om tillstånds giltighet efter omplacering se avsnitt 11.)

6.2 Utredningsåtgärder

Kontroll av den som den intagne ansökt om att få ha kontakt med bör ske t.ex. genom

- kontroll i belastnings- och misstankeregistren (alternativt genom straffrihetsintyg),
- kontroll i säkerhetsregistret (genom ansvarig för registret) eller
- kontakt med andra myndigheter, t.ex. Polisen eller socialtjänsten.

Uppgifter i domen kan också ofta vara av intresse, t.ex. för att utreda om personen som den intagne vill ha kontakt med är brottsoffer till den intagne. Det kan även finnas anteckningar i journalen som gäller den utomstående personen, t.ex. från tidigare besök. I vissa fall kan det finnas anledning att kontakta Kriminalvårdens säkerhetsorganisation för t.ex. inhämtande av uppgifter eller samråd i ärendet.

Bakgrundskontroll av barn ska ske i den utsträckning det är möjligt. Barn under 15 år förekommer inte i belastnings- eller misstankeregistren.

Om den som kontakten ska äga rum med är bosatt utomlands bör bakgrundskontrollen istället ske genom att ett straffrihetsintyg inhämtas, dvs. ett intyg från det land som han eller hon är bosatt i som visar att han eller hon inte är straffad för brott. Information om detta finns på Kriminalvårdens webbsida samt på samtyckesblanketten.

Om den intagne ansöker om telefontillstånd inom INTIK-systemet och en bakgrunds-kontroll av den som den intagne vill ha kontakt med ska göras så ska numret kontrolleras i INTIK. Om numret inte kan kontrolleras, exempelvis på grund av att numret är utländskt eller hemligt, bör abonnemangsinnehavaren skicka in en telefonräkning, ett abonnemangsbevis eller liknande, till Kriminalvården som visar att det ansökta numret går till den som den intagne önskar kontakt med (se vidare avsnitt 7.1.2.1).

6.3 Dokumentation

Uppgifter som tas fram vid bakgrundskontrollen och som är av betydelse för avgörandet i ärendet ska dokumenteras. Även sådana uppgifter som bedöms omfattas av sekretess ska finnas nedskrivna i en tjänsteanteckning. Sådan tjänsteanteckning ska förses med en upplysning om att uppgifterna bedöms omfattas av sekretess som en ”varningsflagga”.

Om den intagne begär omprövning av anstaltens beslut är det viktigt att all information som avslagsbeslutet grundas på (tjänsteanteckningar, även sekretessbelagda, andra skriftliga handlingar) finns i ärendet i samband med att detta översänds till den som har att ompröva beslutet.

6.3.1 Information till den intagne om inhämtade uppgifter

Ett ärende får inte avgöras utan att den intagne fått del av uppgifter som tillförts ärendet samt fått tillfälle att yttra sig över uppgifterna. Rätten för den intagne att ta del av uppgifter gäller dock med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § OSL. Underrättelseskyldigheten gäller oavsett om den intagne begär att få del av uppgifter eller inte. Kriminalvården ska således på eget initiativ kommunicera uppgifter som tillförs ett ärende, men myndigheten bestämmer själv formen för hur detta ska gå till. Huvudregeln är dock att skriftligt utredningsmaterial ska kommuniceras skriftligt. I Word (Besök och telefon, kommunicering) finns en kommuniceringsmall för underrättelse av uppgifter som tillförts ett ärende om besök och telefoni. Att kommunicering skett i ett ärende ska dokumenteras. Detta kan göras i en tjänsteanteckning i KVR eller i beslutet eller så kan kommuniceringsmallen sparas tillsammans med beslutet i den intagnes pappersjournal.

I vissa situationer får myndigheten avgöra ett ärende trots att kommunicering inte har skett. Om t.ex. beslutet gynnar den intagne dvs. om ansökan bifalls, behöver sådan underrättelse inte ske.

6.3.2 Begränsningar i partsinsynen

Av 10 kap. 3 § OSL följer att en uppgift inte får lämnas ut när det är av synnerlig vikt av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse att uppgiften inte röjs. I sådant fall ska myndigheten på annat sätt lämna den intagne upplysning om vad materialet innehåller, när det behövs för att denne ska kunna ta vara på sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda. Det är enbart denna sekretessregel som kan medföra att en part nekas insyn i ärendet.

Uppgiften om att en person, som den intagne vill ha kontakt med, förekommer i MR/BR är normalt inte sådan att det är av synnerlig vikt med hänsyn till enskilds intresse att uppgiften inte får lämnas ut.

Anstalten eller häktet bör därför i allmänna ordalag informera den intagne om att personen som den intagne vill ha kontakt med är dömd för brottslighet eller på annat sätt förekommer i MR/BR och att anstalten eller häktet mot bakgrund härav finner att kontakten inte kan medges, alternativt behöver kontrolleras.

För utförligare information om handläggningsfrågor och sekretessfrågor, se Kriminalvårdens förvaltningshandbok respektive Handbok i sekretessfrågor inom Kriminalvården.

7 Grunder för att neka eller kontrollera kontakt i anstalt

Av 7 kap. 1 § FäL framgår:

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras om det

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

När det gäller elektronisk kommunikation finns motsvarande bestämmelse i 7 kap. 4 § FäL:

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

Som nämns i inledningen av handboken är intagnas kontakter med familj och omvärld en viktig del av en human kriminalvård. En intagens rätt till kontakt med omvärlden är av stor betydelse såväl för att minska den isolering som ett frihetsberövande innebär som för att underlätta hans eller hennes möjlighet att knyta eller behålla kontakt med närstående och andra personer utanför anstalten. En kontakt kan dock äventyra säkerheten, motverka den intagnes anpassning eller på annat sätt vara till skada för den intagne eller någon annan. Kontakten får då vägras. Starka humanitära skäl talar för att bevilja intagna kontakt med närstående även om kontakten kan äventyra säkerheten. Se avsnitt 9 om kontroll.

7.1 Kontakten kan äventyra säkerheten eller motverka den intagnes anpassning i samhället

Av allmänna råd till 7 kap. 1 § respektive 7 kap. 4 § FäL framgår följande:

Vid bedömningen om besök kan beviljas bör såväl riskerna kring den intagne som besökaren beaktas. Besök av eller tillstånd till elektronisk kommunikation med en person som avtjänar ett fängelsestraff eller är föremål för kriminalvård i frihet bör normalt inte beviljas. Detsamma gäller besök av eller elektronisk kommunikation med en person som är misstänkt för brott, missbrukar narkotika, eller är medlem i eller har annan koppling till ett kriminellt nätverk eller grov organiserad brottslighet.

Vid bedömningen av om en kontakt kan tillåtas bör såväl riskerna kring den intagne som besökaren beaktas. Om den intagnes risker för återfall i brott och misskötsamhet bedöms

vara höga bör större försiktighet iakttas vid bedömningen av om en kontakt kan beviljas. Hänsyn måste givetvis tas till på vilket sätt en kontakt påverkar riskerna.

Om det vid en bakgrundskontroll framkommer att den som om den intagne vill ha kontakt med är dömd för brott måste anstalten bedöma om brottsligheten är av det slaget att säkerheten kan äventyras eller anpassningen för den intagne kan motverkas om kontakten beviljas.

Vid bedömningen av om en person är lämplig som biträdande övervakare används en tabell (se nedan). Viss vägledning kan hämtas från tabellen vid bedömningen av om en kontakt bör nekas alternativt kontrolleras.

Påföljd	Tid
Villkorlig dom	1 år efter prövotidens utgång
Villkorlig dom med samhällstjänstföreskrift	3 år efter det att samhällstjänsten fullgjorts
Fängelse utan övervakning	3 år efter frigivningsdagen
Fängelse med övervakning	3 år efter övervakningens upphörande
Skyddstillsyn	3 år efter övervakningens upphörande
Böter	Individuell bedömning

En individuell bedömning måste alltid göras. Exempelvis måste den brottslighet som påföljden avser beaktas i förhållande till den intagnes brottslighet. Om påföljden avser narkotikarelaterad brottslighet, och då i synnerhet handel med narkotika, bör okontrollerad kontakt inte vara aktuell, i princip oavsett vad den intagne är dömd för. För personer som dömts för grov organiserad brottslighet eller våldsbejakande extremism, eller som dömts vid upprepade tillfällen kan det finnas skäl att förlänga tiden. Om det gått en längre tid sedan brottsligheten begåtts i förhållande till domen eller verkställandet av domen bör även detta beaktas.

Om det finns skäl att anta att besöket eller den elektroniska kommunikationen kan komma att utnyttjas för planering av nya brott ska kontakten inte beviljas, eller beviljas med kontroll om det är tillräckligt för att hantera risken.

För det fall Kriminalvården har begärt in ett straffrihetsintyg och något sådant inte inkommit ska normalt en ansökan om kontakt avslås.

I fängelselagen finns en bestämmelse om att en intagen som hålls avskild från andra intagna vid utredning av misskötsamhet får vägras kontakt med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation och försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras (6 kap. 8 § FäL). Beviljade tillstånd att ta emot besök eller kommunicera elektronisk ska inte återkallas automatiskt, utan en prövning av om en kontakt kan beviljas måste göras i varje enskilt fall. Om den intagne under tiden han eller hon är placerade i avskildhet enligt 6 kap. 8 § FäL uppger sig vilja ringa eller ta emot besök och anstalten bedömer att det är absolut nödvändigt att vägra kontakten för att syftet med utredningen inte ska äventyras ska anstalten dokumentera ställningstagandet i ett beslut.

7.1.1 Särskilt om besök

Den som besöker en intagen bör normalt kunna styrka sin identitet genom en ID-handling om besökaren inte är känd av personalen. Om besökaren inte kan identifieras bör besök inte tillåtas. Ett barn under 15 år behöver dock inte kunna styrka sin identitet. Information om att besökaren behöver kunna uppvisa en giltig ID-handling finns på samtyckesblanketten. Information om att besökaren behöver kunna identifiera sig bör även lämnas till besökaren i samband att bokning av besök sker, samt till den intagne. Kravet på att en besökare ska kunna uppvisa giltig legitimation har behandlats av JO i beslut den 16 september 2013 (dnr 3258-2013). Kriminalvården fick ingen kritik efter att nekat en intagens fru och dotter besök i anstalten Kumla, då kvinnans identitet inte kunnat styrkas. Kvinnan hade informerats om kravet på att kunna uppvisa en giltig legitimation och hennes identitet kunde inte fastställas på annat sätt av personalen.

Vägrar besökaren underkasta sig visitation, när sådan bedömts nödvändig av säkerhetsskäl, bör besöket inte tillåtas. Besök bör heller inte tillåtas om den besökande förefaller vara påverkad eller om det uppstår misstankar om insmuggling. En prövning av om förutsättningarna för framtida besök behöver ändras bör också göras.

Har den intagne misskött sig under verkställigheten, genom att t.ex. missbruka narkotika, vägra lämna prov för drogkontroll eller på annat sätt, kan det innebära att besök inte kan beviljas alternativt behöver kontrolleras. Ett generellt beslut att vägra den intagne besök får dock inte fattas. En prövning ska ske om besökaren kan knytas till den eventuella narkotikainförseln alternativt att det på goda grunder kan antas att den intagne kan försöka påverka den besökande att införa otillåtna föremål i anstalten. JO har vid flera tillfällen påpekat att det måste göras en sådan individuell bedömning, se exempelvis JO-beslut den 9 juni 2009 (dnr 2009-4993).

7.1.2 Särskilt om elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet

När det gäller elektronisk kommunikation är det viktigt för Kriminalvården att säkerställa att den person som den intagne pratar med är den person som Kriminalvården har gjort en bakgrundskontroll av. Inom INTIK-systemet finns vissa kontrollfunktioner som gör det möjligt för Kriminalvården att förhindra att ett telefonsamtal vidarekopplas från en telefon till en annan och att trepartssamtal rings.

Även om dessa kontrollfunktioner finns inom INTIK-systemet kan systemet inte förhindra all typ av manipulation (t.ex. lur mot lur). Om t.ex. riskerna för att en intagen fortsätter att begå eller planera brottslig verksamhet under verkställigheten är särskilt höga bör endast samtal med villkor om avlyssning i realtid beviljas, se vidare avsnitt 9 om kontroll.

7.1.2.1 Hemligt nummer

Kan ett nummer inte knytas till den person som en intagen vill ha kontakt med (och en bakgrundskontroll av den som den intagne vill ha kontakt med ska göras) finns det normalt skäl att neka kontakten. Är telefonnumret hemligt eller är den som den intagne vill ha

telefonkontakt med bosatt utomlands bör, som anges i avsnitt 6.2, abonnemangsinnehavaren skicka in en faktura, ett abonnemangsbevis eller liknande, till Kriminalvården som visar att det ansökta numret går till den som den intagne vill ha kontakt med. En bedömning av handlingens äkthet behöver normalt göras.

Det kan förekomma att den som den intagne vill ha kontakt med inte står som abonnemangsinnehavare. Så är t.ex. nästan alltid fallet när det gäller underåriga barn. Om det rör sig om fast telefoni behöver personen vara folkbokförd på den adress som numret är knutet till för att kontakten normalt ska kunna beviljas. Rör det sig om mobiltelefoni behöver en samlad bedömning göras kring om numret kan knytas till personen. Omständigheter av betydelse för en sådan bedömning kan t.ex. vara relationen mellan personerna (den intagne, abonnemangsinnehavaren och den som den intagne vill ha kontakt med), personernas folkbokföringsadress samt om samtal utanför INTIK-systemet ringts med avlyssning till det aktuella numret. Se vidare avsnitt 7.1.2.2 och 9.2.1 om mobiltelefoni.

7.1.2.2 IP- och mobiltelefoni

INTIK-systemet är utformat för fasta analoga abonnemang och för sådana abonnemang fungerar kontrollen i systemet på ett tillfredsställande sätt. Kontrollen fungerar även vid samtal till mobiltelefoni. Systemet hindrar dock inte otillåten vidarekoppling av samtal vid s.k. IP-telefoni. Kriminalvården har därför föreskrivit vissa begränsningar för sådana samtal.

Av 7 kap. 12 § FARK Fängelse framgår:

En intagen i en anstalt av säkerhetsklass 1 får inte ringa till IP-telefoni inom INTIK-systemet.

Motsvarande förbud finns inte för säkerhetsklass 2 och 3. Säkerhetsskälerna gör sig naturligtvis gällande även på anstalter i lägre säkerhetsklass, men är i regel inte så stora att Kriminalvården anser att det finns grund för ett totalförbud för samtal till IP-telefoni inom INTIK-systemet på dessa anstalter.

Det finns även säkerhetsrisker kring mobiltelefoni. En mobiltelefon eller mobiltelefonens SIM-kort kan, till skillnad från en fast telefon, enkelt lämnas över till en annan person än den som Kriminalvården har gjort en bakgrundskontroll av.

När en intagen vill ringa till en IP-telefon (säkerhetsklass 2-3) eller en mobiltelefon (säkerhetsklass 1-3) måste Kriminalvården bedöma risken för att den intagne skulle missköta tillståndet och risken för att samtalsmottagaren skulle medverka till misskötsamheten. En riskbedömning måste, som ovan nämnts, göras såväl utifrån riskerna kring den intagne som den som den intagne vill ha kontakt med. Även relationen dem emellan behöver beaktas samt riskerna kring telefonitypen. Normalt gör sig riskerna kring ett tillstånd starkare gällande ju högre anstaltens säkerhetsklass är.

I anstalt av säkerhetsklass 1, där intagna med behov av hög grad av övervakning och kontroll är placerade, bör okontrollerade tillstånd till mobiltelefon endast medges i undantagsfall, t.ex. om det finns anledning att ha särskilt förtroende för den som den intagne vill ha kontakt med. Så kan vara fallet om kontakten exempelvis avser en förtroendemän eller en myndighetsperson.

I anstalt av säkerhetsklass 2 finns det också ofta anledning till viss försiktighet när det gäller att bevilja okontrollerade tillstånd till IP- och mobiltelefoni, eftersom även intagna i anstalt av säkerhetsklass 2 kan ha hög risk för återfall i brott och misskötsamhet. Endast i de fall där den intagne inte är dömd för någon allvarligare brottslighet och inte har några kopplingar till något kriminellt nätverk eller liknande torde telefontillstånd till IP- eller mobiltelefon kunna medges inom INTIK-systemet utan kontroll, och då i första hand till närstående. Vid bedömningen bör beaktas att riskerna kring IP-telefoni är något högre jämfört med riskerna kring mobiltelefoni.

I anstalt av säkerhetsklass 3 torde det sällan finnas anledning att neka ett tillstånd enbart med anledning av att det rör sig om IP- eller mobiltelefoni.

Se vidare i avsnitt 9 om kontrollerade samtal inom INTIK-systemet i syfte att säkerställa att kontakten sker med den person som Kriminalvården kontrollerat och godkänt.

7.1.2.3 Företag

Om numret den intagne vill ringa går till ett företag, måste anstalten utreda om det finns fler personer som kan svara på aktuellt nummer. Endast om telefonen enbart är knuten till den personen som den intagne vill ha kontakt med bör ett sådant tillstånd medges.

Regeringsrätten (nuvarande Högsta förvaltningsdomstolen) fann i ett avgörande den 18 november 2010 (mål nr 1649-09) att det förhållande att ett telefonnummer är registrerat på ett företag inte ensamt kan utgöra tillräckliga skäl att avslå en ansökan om telefontillstånd. Regeringsrätten fann samtidigt att Kriminalvårdens utredningsansvar inte kunde vara alltför långtgående, eftersom det rörde sig om ett ärende av masskaraktär. Mot bakgrund av att företaget enligt sin årsredovisning haft två anställda och att det därigenom inte med tillräcklig säkerhet gick att förutse vem som skulle svara om den intagne ringde fann Regeringsrätten att en intagen som var dömd till ett långt fängelsestraff och var placerad i en anstalt i säkerhetsklass C (motsvarande säkerhetsklass 2), inte skulle beviljas tillstånd att ringa till sin systers företag.

7.1.2.4 Ton- och nätdetektering

INTIK-systemet har en rapportfunktion, som finns tillgänglig för nivå 2-användare (lokal administratör) av INTIK. Varje torsdag finns det en veckorapport tillgänglig i INTIK-systemet per verksamhetsställe. Rapporten innehåller uppgifter om öppna konton, porterade nummer samt telefonnummer där det upptäckts (detekterats) försök att koppla samtal till annan part än den som tillståndet gäller. Det finns olika detekteringstekniker för att upptäcka och förhindra sådana försök, t.ex. tondetektering och nätdetektering.

Detekteringsteknikerna baseras på den standardiserade signaleringen som finns i telenätet och upptäcker till exempel försök till överläggning av linje (pendling mellan samtal m.m.) och sammankoppling av samtal (s.k. trepartssamtal). Försöken registreras på en s.k. detekteringslista. Ett lyckat försök till överläggning av telefonlinje eller sammankoppling av samtal skulle medföra att samtal kan ske med personer som Kriminalvården inte tillåtit kontakt med och som utifrån sina personliga förhållanden skulle kunna äventyra säkerheten. Samtal skulle också kunna ske med personer som kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller som kan lida skada av kontakten.

Om ett nummer dyker upp på ton- eller nätdetekteringslistan ska anstalten (eller häktet) informera den intagne om att så skett, samt att tillståndet till det aktuella numret kan komma att återkallas om fortsatta försök sker. Den intagne ska även informeras om att användandet av telefonitjänster (t.ex. fax, plustjänster, porttelefon och trygghetslarm) under ett samtal kan registreras som ett försök att koppla samtal till annan part. Eventuella telefonitjänster kan således behöva kopplas ur. Dessutom behöver automatiserade växelfunktioner (t.ex. vissa operatörers funktion för *Samtal väntar*) vara urkopplade.

Nätdetektering är den mest tillförlitliga detekteringstekniken. Om nätdetektering åter sker, efter att man haft informationssamtal med den intagne, kan det finnas skäl att återkalla tillståndet. För att det ska finnas skäl att återkalla ett tillstånd efter tondetektering ska numret först ha tagits bort från tondetekteringslistan och sedan, efter att man haft informationssamtal med den intagne, åter hamnat där vid minst ett tillfälle.

Eftersom kontakter med omvärlden, och då särskilt med en närstående, är en viktig del av en human kriminalvård, så måste dock en återkallelse av ett tillstånd göras med viss försiktighet och vara proportionerlig. Säkerhetsriskerna kring den intagne bör bl.a. beaktas. Hänsyn behöver även tas till att det kan ta en viss tid innan den intagne hunnit informera sin anhörige och denne hunnit koppla ur eventuella extratjänster. Det bör i vart fall ha passerat en vecka från informationssamtalet till den nya detekteringen för att det ska finnas skäl att återkalla ett tillstånd.

En informationsblankett riktad till intagna om detektering och telefonitjänster, som kan överlämnas eller anslås, finns att hämta i Word (Information till intagna om INTIK).

7.1.3 Särskilt om säkerhetsavdelning

När det gäller intagna vid säkerhetsavdelning gäller samma regler som för övriga intagna för besök och elektronisk kommunikation. Däremot har skälen som ligger bakom en placering på säkerhetsavdelning betydelse för bedömningen av om ett visst besök eller annan kontakt kan tillåtas och vilken kontroll som behövs. Skälen för att den intagne placerats på säkerhetsavdelning utgör ofta grund för att den intagnes kontakter – såväl besök som elektronisk kommunikation – ska kontrolleras. Det medför, enligt vad som anförts i avsnitt 5, att tillstånd till kontakt med andra än närstående normalt inte bör beviljas. En annan omständighet som är av betydelse för prövningen är utfallet av den intagnes verkställighet efter placeringen på säkerhetsavdelningen.

Av 7 kap. 12 § FARK Fängelse framgår:

En intagen i en anstalt av säkerhetsklass 1 får inte ringa till IP-telefoni inom INTIK-systemet. Det gäller dock inte avlyssnade samtal inom INTIK-systemet vid säkerhetsavdelning.

Vid säkerhetsavdelning kan samtal inom INTIK-systemet avlyssnas i realtid. Förbudet mot att ringa till IP-telefoni i en anstalt av säkerhetsklass 1 gäller därför inte sådana avlyssnade samtal.

Av 7 kap. 30 § andra stycket FARK Fängelse framgår:

Tillstånd till elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet som beviljats vid säkerhetsavdelning gäller endast där.

Om tillstånds giltighet se vidare avsnitt 11.

7.2 Kontakten kan vara till skada för den intagne eller någon annan

Som framgår av 7 kap. 1 och 4 §§ FäL kan en kontakt vägras om den kan vara till skada för den intagne eller någon annan. Exempelvis kan en kontakt vara till *skada för den intagne* om den som den intagne vill ha kontakt med tidigare dömts för brottslighet mot den intagne. Vanligare är dock att kontakten är till *skada för någon annan*.

7.2.1 Särskilt om brottsoffer m.m.

För intagna dömda för våld i nära relation eller sexualbrott finns ofta skäl att uppmärksamma om en kontakt kan vara till skada för någon annan, detta särskilt om den som den intagne vill ha kontakt med är ett brottsoffer.

I 1 kap. 5 § FARK Fängelse definieras brottsoffer som:

- en person som har utsatts för brott av en intagen, om brottet har riktats mot offrets liv hälsa, frihet eller frid och den intagne avtjänar straff för brottet,
- ett barn som är närstående till en intagen och som har bevittnat när den intagne utövat våld eller begått andra övergrepp, och
- ett barn som har bevittnat när en intagen har utövat våld eller begått andra övergrepp mot en person som är närstående till barnet.

Med att ett barn bevittnat våld eller andra övergrepp avses att ett barn sett eller hört eller på annat sätt upplevt den brottsliga gärningen begås (prop. 2005/06:166 *Barn som bevittnat våld* s 16 f).

Av 7 kap. 25 § FARK Fängelse framgår:

Vid prövningen av om besök eller elektronisk kommunikation kan medföra skada för annan ska särskilt beaktas om den som kontakten ska äga rum med är brottsoffer till den

intagne eller annars har en sådan relation till den intagne att en kontakt skulle medföra skada för den personen eller för ett brottsoffer.

I Kriminalvården finns enheter som har särskilda behandlingsplatser för män dömda för sexual- och relationsbrott, vid vilka det finns så kallade brottsofferslussar. Inom brottsofferslussverksamheten finns särskilt utsedd personal som tillsammans med kontaktmän och beslutsfattare utreder möjligheter för exempelvis besök och elektronisk kommunikation samt ansvarar för att genomföra besök mellan förövare (den intagne) och brottsoffer (besökaren). Intagna dömda för den här typen av brottslighet finns dock även i andra avdelningar och anstalter. Skyldigheten att utreda om en kontakt kan vara till skada för någon annan föreligger självklart inför varje kontakt (en intagen ansöker om) vid samtliga anstalter.

Vid bedömningen av om en kontakt kan vara till skada för någon annan är den intagnes risk för återfall i brott ofta avgörande. Även klientens ansvarstagande för brottsligheten samt sårbarheten hos den som den intagne vill ha kontakt med måste beaktas. Vad gäller barn är det främst vårdnadshavaren som har att se till barnets bästa. Det kan dock finnas tillfällen då anstalten, trots att vårdnadshavarna samtycker till kontakten, ändå kan komma fram till att en kontakt inte kan beviljas då den kan vara till skada för barnet (alternativt äventyra säkerheten). Vid denna bedömning kan t.ex. anstaltens barnombud vara behjälplig. Kontakt kan även tas med socialtjänsten. Se vidare om barnperspektivet i Kriminalvårdens handbok om arbetet med barnrättsperspektivet (2016:4).

JO har i beslut den 24 januari 2014, dnr 3591-2013, uttalat att Kriminalvården bör avhålla sig att kontakta anhörig (i aktuellt fall vårdnadshavare till gemensamt barn) för att följa upp resultat av de tillstånd som beviljats och att Kriminalvården med en sådan åtgärd riskerar att överträda gränsen för Kriminalvårdens uppdrag. JO menar att det inte ingår i Kriminalvårdens uppdrag att utreda eventuella missförhållanden i fråga om barn eller att ge brottsoffer stöd och hjälp. Med anledning av dessa uttalanden från JO är det viktigt att lyfta fram att detta inte hindrar Kriminalvården att göra den utredning som krävs för att kunna bedöma om ett tillstånd kan beviljas (alternativt fortsätta gälla) i enlighet med gällande lagstiftning. Det kan därför i vissa fall finnas behov att kontakta en vårdnadshavare för att exempelvis utreda om kontakten kan vara till skada för barnet. Se vidare i metodstödet för klientärenden som rör barn, som hittas på Krimnet (sidan för barnrättsperspektivet).

Kammarrätten i Stockholm fann i dom den 28 januari 2014 (mål nr 6868-13) att ett besök av en intagens sambo kunde vara till skada för sambon på ett sätt som inte kunde avhjälpas genom kontroll. Den intagne var dömd till fängelse två år för våldtäkt och dopningsbrott samt förekom ett stort antal gånger i belastningsregistret för bl.a. relationsvåld. Han hade meddelats besöksförbud avseende tre olika kvinnor och hade uppvisat ett kontrollerande beteende. Risker för återfall i partnervåld bedömdes som hög. I domen förde kammarrätten ett resonemang om att man vid bedömningen av om kontrollerade besök kan medges måste beakta risken för t.ex. påtryckningar, hotelser och kontrollerande beteende och den skada som detta kan medföra i nutid och framtid.

Kriminalvården

För vidare information och vägledning kring brottsofferperspektiv, brottsoffersluss samt bedömningen om en kontakt kan vara till skada för någon annan se Kriminalvårdens handbok om verksamheten brottsoffersluss (2017:1) samt Kriminalvårdens bok Vägledning i arbetet med sex- och relationsbrottsproblematik – brottsoffer i fokus.

8 Grunder för att neka eller kontrollera kontakt i häkte

8.1 Allmänt

8.1.1 Ansökan om kontakt

I anstalt är den s.k. samtyckesblanketten normalt även en ansökan om kontakt. I häkte görs istället en vanlig ansökan som registreras i KVR:s modul för besök och elektronisk kommunikation (om kontakt med försvarare samt häktade med restriktioner se avsnitt 8.3 samt 8.4).

Ansökningsblanketter finns att hämta på Krimnet (Publikationskatalogen). Eftersom häktet inte får in t.ex. personnummer och telefonnummer genom samtyckesblanketten så behöver den intagne själv lämna dessa uppgifter i sin ansökan. Eftersom en intagnes kontakt med omvärlden är viktig bör häktet hjälpa den intagne att få fram dessa uppgifter när det gäller en första kontakt, om detta rör en närstående eller kontakten annars är särskilt angelägen.

8.1.2 Information om samtyckeskrav i anstalt

För intagna i anstalt krävs att den som den intagne vill ha kontakt med samtycker till kontakten (se avsnitt 4). Intagna i häkte ska informeras om detta samtyckeskrav så att intagna i sin tur kan informera sina anhöriga om kravet. Med fördel kan intagna skicka ut samtyckesblanketter redan under häktesvistelsen. Samtliga häkten ska alltså tillhandahålla samtyckesblanketter till intagna. Det går då snabbare att handlägga en ansökan om kontakt i anstalt. Om det kommer in ett samtycke till kontakt från en anhörig till en intagen i häkte så ska häktet dokumentera detta i en daganteckning i KVR. Samtyckesblanketten ska sedan läggas i den intagnes journal och följa med till anstalt.

8.2 Kontakten kan äventyra säkerheten

Av **3 kap. 1 § första stycket HäL** framgår:

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras om det kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §.

När det gäller elektronisk kommunikation finns motsvarande bestämmelse i **3 kap. 4 § HäL**:

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §.

I häkteslagen finns ingen bestämmelse som motsvarar möjligheten enligt fängelselagen att neka en kontakt på grund av att kontakten kan motverka återanpassningen eller annars vara

till skada för den intagne eller någon annan. I häktesföreskrifterna finns heller inget krav på att den person som den intagne vill ha kontakt med ska samtycka till kontakten (se avsnitt 4). En kontakt i häkte kan således endast vägras om kontakten inte lämpligen kan ske (se avsnitt 5) eller om kontakten kan äventyra säkerheten.

Såvitt avser att kontakten inte får äventyra säkerheten sammanfaller anledningarna att avslå en ansökan om tillstånd till kontakt i häkte i princip med vad som gäller för den som är intagen i anstalt. Det kan t.ex. avse risk för rymning eller våldsutövning eller för insmuggling av droger och farliga föremål. Vägledning för bedömningen om en kontakt kan äventyra säkerheten kan därför hämtas i avsnitt 7 (7.1, 7.1.1 och 7.1.2).

Av förarbetena till HäL (prop. 2009/10:135 s. 190 f) framgår att en kontakt också kan äventyra säkerheten om den intagne utnyttjar kontakten för planering av eller medverkan i brottslig verksamhet. Begreppet ”äventyra säkerheten” tar alltså inte enbart sikte på förhållandena i häktet under kontakten, utan kan även avse förhållanden utanför häktet om det är fråga om brottslig verksamhet. Tillämpningen av denna vägransgrund bör enligt förarbetena vara restriktiv. Starka humanitära skäl talar mot att vägra en intagen att ta emot ett besök av en närstående, i synnerhet som riskerna i viss utsträckning kan motverkas genom att besöket kontrolleras.

Kammarrätten i Stockholm fann i dom den 7 juni 2013 (mål nr 1650-12 samt 1651-12) att ett besök av en intagens flickvän (som var att betrakta som närstående) kunde äventyra säkerheten på ett sätt som inte kunde avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §§ HäL. Den intagne hade tidigare dömts för misshandel mot kvinnan vid två tillfällen, hade en oklar missbrukssituation och risken för återfall i liknande brottslighet bedömdes som hög. I ärendet menade Kriminalvården att ett besök skulle kunna användas för att upprätthålla den kontroll som krävs för att ha kvar makten över den tidigare våldsutsatta partnern och i förlängningen möjliggöra fortsatt relationsvåld. Risken för fysiskt våld riktat mot flickvännen bedömdes kunna avhjälpas genom att personal t.ex. övervakar besöket. Risken för påtryckningar och hotelser bedömdes däremot inte kunna avhjälpas genom övervakning av personal, då personal kan ha svårt att uppfatta om det som sägs eller görs är ett uttryck för våld, påtryckningar eller hotelser.

Kammarrätten i Sundsvall fann i dom den 12 juni 2014 (mål nr 1215-14) att telefonkommunikation mellan en intagen och dennes hustru kunde äventyra säkerheten, då det fanns en risk för att den intagne utnyttjade telefonsamtalen för fortsatt brottslig verksamhet gentemot hustrun. Risken bedömdes inte kunna avhjälpas genom kontroll enligt 5 § HäL. Den intagne hade i närtid dömts för grov våldsbrottslighet gentemot hustrun.

I häkte är det oftast olämpligt att använda begrepp som brottsoffer och förövare, eftersom en intagen i häkte, med vissa undantag (t.ex. nyss nämnda rättsfall), inte är dömd för brott (se JO-beslut den 2 april 2013 dnr 2242-2012). För ytterligare vägledning kring intagna som är misstänkta för relations- och sexualbrott se Kriminalvårdens bok Vägledning i arbetet med sex- och relationsbrottsproblematik – brottsoffer i fokus.

8.2.1 Särskilt om IP- och mobiltelefoni

När det gäller tillstånd till IP- och mobiltelefoni kan utöver vad som anges i avsnitt 7.1.2 följande särskilt nämnas om häkte. Som framgår av avsnitt 7 måste en bedömning kring om ett tillstånd kan medges eller inte göras utifrån riskerna kring den intagne samt den som den intagne vill ha kontakt med. Även relationen dem emellan behöver beaktas. I häkte är skillnaderna mellan de intagnas risker stora. Vissa intagna har aldrig tidigare, och ännu inte, dömts för något brott, medan riskerna kring andra intagna är sådana att de i anstalt hade placerats på säkerhetsavdelning. Vikten av att man gör en bedömning i det enskilda fallet är därför särskilt stor i häkte. Vissa intagna torde endast kunna beviljas tillstånd till elektronisk kommunikation med avlyssning i realtid, medan andra torde kunna beviljas tillstånd att ringa förhållandevis fritt.

Generellt torde det dock, när det rör sig om en häktad intagen, ofta finnas anledning till viss försiktighet när det gäller att bevilja okontrollerade telefontillstånd inom INTIK-systemet till IP- eller mobiltelefoni, särskilt om den som den intagne vill ha kontakt med inte är att anse som närstående. Endast i de fall där den intagne inte är misstänkt eller dömd för någon allvarigare brottslighet och inte har några kopplingar till något kriminellt nätverk eller liknande torde telefontillstånd till IP- eller mobiltelefoni kunna medges inom INTIK-systemet utan kontroll, och då i första hand till närstående. Notera vid dessa bedömningar att riskerna kring IP-telefoni är något högre jämfört med riskerna kring mobiltelefoni (se avsnitt 7.1.2.2).

Se vidare avsnitt 9 om kontrollerade samtal inom INTIK-systemet i syfte att säkerställa att kommunikationen sker med den person som Kriminalvården kontrollerat och godkänt.

8.3 Rätten till kontakt med försvarare

För den som är anhållen eller häktad ska en offentlig försvarare förordnas av rätten om den misstänkte begär det. En offentlig försvarare är i normalfallet advokat (se 21 kap. 5 § RB). Advokat är en skyddad titel och det är endast den som har blivit antagen som ledamot av Sveriges advokatsamfund som får kalla sig advokat (straffsanktionerat), se vidare avsnitt 5.4.2. En misstänkt kan emellertid även välja att företrädas av en privat försvarare. Några särskilda kvalifikationskrav för att vara privat försvarare finns inte. Att en person, som är häktad på grund av misstanke om brott, har möjlighet att överlägga med sin försvarare är av central betydelse för den häktades rättssäkerhet.

Om praktiska förutsättningar för kontakt mellan en intagen och hans eller hennes offentlige försvarare, som utarbetats efter samråd med Advokatsamfundet och Riksåklagaren, kan läsas i avsnitt 5.4.1.

8.3.1 Besök av försvarare

I 3 kap. 1 § andra stycket HÅL görs följande hänvisning:

Bestämmelser om rätten för den som är häktad eller anhållen att ta emot besök från sin försvarare finns i 21 kap. 9 § rättegångsbalken.

Av **21 kap. 9 § första och andra stycket RB** följer:

Den som är gripen, anhållen eller häktad har rätt att träffa sin försvarare. Om en försvarare som är utsedd av den misstänkte inte uppfyller de krav som ställs i 5 § första stycket, får undersökningsledaren eller åklagaren besluta att den misstänkte inte får träffa sin försvarare om det är nödvändigt för att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras eller för att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet. Beslutet ska vara skriftligt och innehålla de skäl som det grundas på. Den misstänkte eller försvararen får begära att rätten prövar beslutet. Om den misstänkte har rätt att träffa sin försvarare ska det få ske i enrum.

En gripen, anhållen eller häktad har, enligt 21 kap. 9 § RB, rätt att träffa sin försvarare. Rätten att sammanträffa med sin offentlige försvarare är ovillkorlig och ska få ske i enrum. Om försvararen är utsedd av den intagne (privat försvarare) får undersökningsledaren eller åklagaren under vissa förutsättningar besluta att den misstänkte inte får träffa sin försvarare.

En förutsättning för att undersökningsledaren eller åklagaren ska kunna besluta om att en intagen inte får träffa sin försvarare är att den utsedde försvararen inte uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 5 § RB. Därtill måste det vara nödvändigt för att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras eller för att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet.

Kriminalvården kan alltså inte vägra ett möte mellan den brottsmisstänkte och dennes försvarare. Om en person, som uppger sig vara försvarare, vill träffa den misstänkte måste han eller hon kunna styrka sin behörighet att företräda den misstänkte antingen genom förordnande (offentlig försvarare) eller fullmakt (privat försvarare). Rör det sig om en privat försvarare, som inte är advokat, ska undersökningsledare eller åklagare kontaktas omgående för att höra efter om besöket får äga rum. Åklagaren eller undersökningsledarens besked ska dokumenteras. I väntan på besked så får besöket anstå. Se vidare flödesschema i bilaga 1 till handboken.

8.3.2 Elektronisk kommunikation med försvarare

I **3 kap. 4 § andra stycket HåL** anges följande:

Elektronisk kommunikation får vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §. Om den intagne har utsett en försvarare som inte uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken, får dock elektronisk kommunikation mellan den intagne och försvararen endast vägras om det är nödvändigt för att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte vägras. Detsamma gäller elektronisk kommunikation mellan en intagen och en försvarare som den intagne har utsett om försvararen uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken.

Bestämmelsen innebär att elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare aldrig får vägras, medan elektronisk kommunikation mellan en intagen och dennes privata försvarare endast får vägras om försvararen inte uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 5 § första stycket RB och det är nödvändigt att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet.

Av 21 kap. 5 § RB framgår att det ska röra sig om en advokat som är lämplig för uppdraget eller, om det finns särskilda skäl för det, en annan lämplig person som har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarställning, vilket innebär att personen ska ha avlagt juristexamen.

Med att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet avses i första hand situationer där den misstänkte är inblandad i eller har kunskap om situationer som kan innebära livsfara och det finns skäl att misstänka att försvararen t.ex. för sådan information vidare till den misstänktes medbrottslingar. Det skulle kunna vara fråga om ett människorov eller ett planerat terrorangrepp. Även andra situationer då det finns misstanke om grov organiserad brottslighet kan innebära att det finns fara för en persons frihet eller fysiska säkerhet. Undantaget ska tillämpas restriktivt (se EU:s försvarardirektiv, prop. 2015/16:187 s.54).

Till skillnad från i besöksärenden är det Kriminalvården (om den intagne inte är belagd med restriktioner) som, inom ramen för prövningen av om det finns skäl att begränsa den intagnes rätt till kontakt med sin försvarare (dvs. om det är nödvändigt för att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet), ska ta ställning till om den privata försvararen uppfyller kraven som anges i 21 kap. 5 § RB. Om undersökningsledaren eller åklagaren redan gjort den bedömningen finns det i regel inte skäl för Kriminalvården att ha annan uppfattning. Kriminalvården är dock oförhindrad att göra annan bedömning om det finns information som tyder på annat. Det ankommer i första hand på den intagne eller försvararen att visa att försvararen uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare.

Om häktet finner att kommunikationen kan beviljas så kan detta dokumenteras i en daganteckning. Finner häktet att den elektroniska kommunikationen ska vägras ska ärendet hanteras i KVR:s modul för besök och telefoni. Se vidare flödesschema i bilaga 2 till handboken.

8.3.3 Substitution och biträde

I vissa fall kan domstolen ha godkänt substitution, dvs. att den offentlige försvararen sätter annan advokat, eller biträdande jurist, i sitt ställe. Detta innebär att annan än den advokat som förordnats som försvarare för den intagne har samma rätt som den offentlige försvararen att besöka och kommunicera med den intagne.

Det förekommer också att den offentlige försvararen låter sig biträdas av en annan advokat eller en biträdande jurist för att utföra vissa åtgärder, utan att det är fråga om substitution. Det kan t.ex. gälla att besöka en frihetsberövad klient på häkte eller anstalt. Ett sådant biträde agerar enligt den offentliga försvararens instruktioner och under dennes tillsyn och ansvar. För att ett sådant biträde ska ha rätt att träffa den intagne i enrum utan särskilt

tillstånd från förundersökningsledaren, åklagaren eller rätten, måste dock vissa förutsättningar vara uppfyllda. Det måste finnas en fullmakt för biträdet från den offentliga försvararen avseende det aktuella ärendet och det bör vara fråga om en advokat eller biträdande jurist vid samma advokatbyrå som den offentliga försvararen, eller som har kontorsgemenskap med denne (kan kontrolleras via Advokatsamfundets hemsida). Om det är fråga om en advokat eller biträdande jurist från annan byrå ska åklagaren kontaktas.

8.4 Restriktioner

För en häktad får åklagaren, efter rättens tillstånd enligt 24 kap. 5 a § RB, besluta om restriktioner, dvs. inskränkningar i den häktades rätt till kontakt med omvärlden. Restriktioner kan bl.a. avse rätten att ta emot besök eller stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation. Restriktioner syftar till att motverka risken för att den häktade undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar utredningen.

Det är åklagarens beslut om restriktioner som Kriminalvården har att förhålla sig till. Av 23 § HäF följer att åklagaren omedelbart ska se till att den intagne och Kriminalvården underrättas skriftligen om beslut om restriktioner enligt 6 kap. 1 § HäL. Om rätten beslutar att inte längre meddela tillstånd att besluta om restriktioner behöver dock Kriminalvården även förhålla sig till ett sådant skriftligt beslut, om det når oss före underrättelsen från åklagaren. Ett beslut om att inte längre meddela tillstånd innebär att den intagne inte längre ska ha några restriktioner. Det kan röra sig om en, flera eller samtliga restriktionstyper.

För en häktad med restriktioner så är det åklagaren som ska ta ställning till om en privat försvarare, som inte är advokat, uppfyller kraven som ställs i 21 kap. 5 § RB innan en eventuell kontakt kan ske. Se vidare flödesschema i bilaga 3 till handboken.

En framställning om kontakt från en intagen som har restriktioner ska lämnas till åklagaren för prövning av om kontakten ändå kan medges. Framställan ska registreras i KVR:s modul för frihetsberövande och restriktioner/hantera lättnader. Förfrågan skickas normalt till respektive åklagarkammars registratorsbrevlåda (som bevakas under kontorstid). Den intagne kan begära tingsrättens prövning av beslut om att ålägga den intagne restriktioner av ett visst slag. Frågor om lättnader eller undantag från restriktioner av ett visst lag omfattas inte av rättens prövning.

Om åklagaren eller förundersökningsledaren inte medger kontakt så ska häktet framföra detta ställningstagande till den häktade. Ställningstagandet ska dokumenteras i KVR:s modul för frihetsberövande och restriktioner/hantera lättnader. Kriminalvården ska då inte göra någon prövning av frågan eller fatta något beslut.

Om åklagaren eller förundersökningsledaren däremot finner att kontakt kan medges, kontrollerad eller okontrollerad, måste Kriminalvården pröva om kontakten kan beviljas utifrån HäL:s bestämmelser, dvs. om kontakten lämpligen kan ske och om den kan medges med hänsyn till säkerheten i häktet. Åklagarens ställningstagande ska, som ovan, dokumenteras i KVR:s modul för frihetsberövande och restriktioner/hantera lättnader. Om häktet bedömer att kontakten kan medges i samma utsträckning som åklagaren är häktets beslut att se som ett bifallsbeslut. Häktets beslut kan t.ex. dokumenteras på den

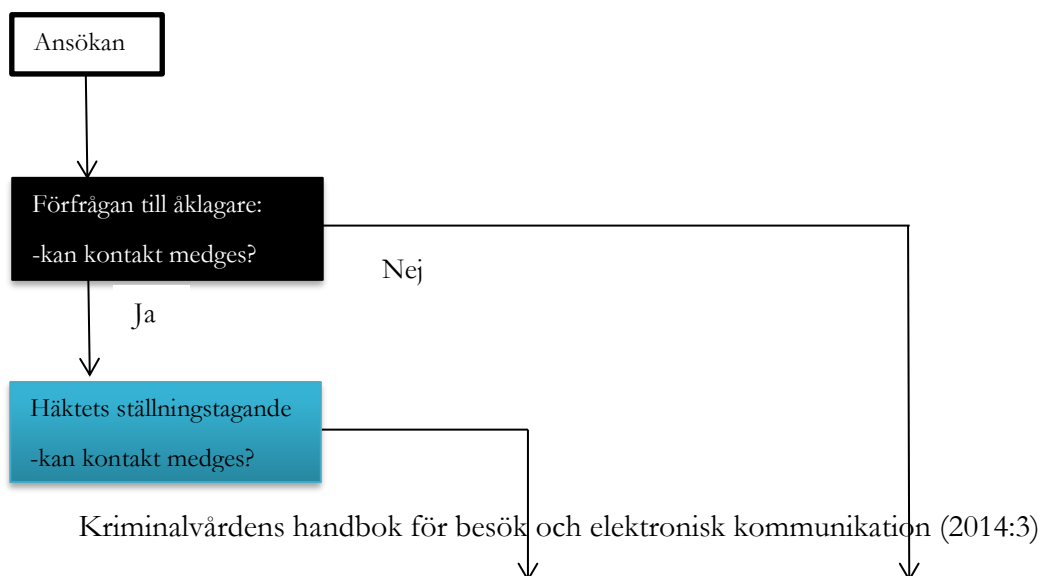

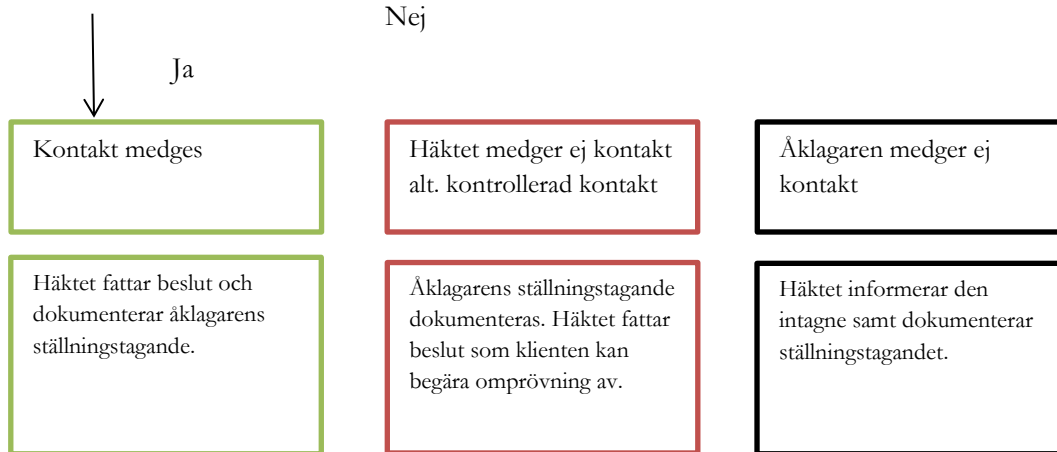
intagnes framställan. Finner häktet däremot att kontakten behöver inskränkas ytterligare, utöver vad åklagaren medgivit (t.ex. om åklagaren bedömer att en kontrollerad kontakt kan medges medan Kriminalvården finner att kontakten inte alls kan medges) ska ärendet även hanteras i KVR:s modul för besök och telefoni. På så sätt förses häktets beslut med en omprövningshänvisning. Det kan finnas skäl att även registrera ett bifallsbeslut i KVR:s modul för besök och elektronisk kommunikation, t.ex. för att underlätta besöksbokning.

För det fall åklagaren medger ett kontrollerat besök, och inte ställer upp några särskilda krav på att besöket ska övervakas av person med särskilda insikter i brottsutredningen, ska Kriminalvården ställa sin personal till förfogande för övervakning av besöket (se t.ex. JO 1984/85 s. 147 samt JO-beslut den 18 maj 2010, dnr 2009-1941). Detsamma gäller om åklagaren medger ett kontrollerat telefon- eller videosamtal. Det kan dock inte krävas att Kriminalvårdens personal sätter sig in i brottsutredningen för att kunna bedöma vad den häktade och den som den häktade vill ha kontakt med inte får tala om. Enklare instruktioner från åklagaren bör kunna hanteras, men i många fall saknar Kriminalvårdens personal tillräcklig kunskap i utredningen för att kunna hindra att besöket eller samtalet medför fara för att bevis undanröjs eller utredningen om brott på annat sätt försvåras. Om åklagaren ändå medger besök eller samtal kontrollerat av kriminalvårdspersonal kan det ibland finnas anledning att ta upp frågan om restriktionerna fortfarande är motiverade. Som framgår av stycket ovan har Kriminalvården alltid att avgöra om besök eller samtal lämpligen kan ske, dvs. om besöket eller samtalet är praktiskt genomförbart med hänsyn bl.a. till tillgången på personal, och om kontakten kan medges med hänsyn till säkerheten. Om beviljade lättnader (av åklagaren) inte kommer till stånd ska detta normalt återkopplas till åklagaren, eftersom åklagaren har att avgöra om restriktionerna är proportionerliga.

För en intagen som ålagts restriktioner är omvärldskontakter särskilt viktiga för att motverka skadeverkningarna av isoleringen. Kriminalvården bör därför i möjligaste mån verka för att en sådan kontakt möjliggörs. Det kan i vissa fall vara lämpligt att Kriminalvården, efter samråd med den intagne, tar initiativ till att kontakta åklagaren för att undersöka om det går att få lättnader i en intagens restriktioner. Det kan t.ex. röra sig om att främja en intagens kontakt med sina barn eller ett häktat barns kontakt med sina föräldrar.

8.4.1 Flödesschema för ansökan om kontakt vid restriktioner

9 Kontroll

Om en kontakt inte kan ske på grund av att den exempelvis skulle äventyra säkerheten måste Kriminalvården överväga om kontakten kan ske med kontroll.

Av **allmänna råd till 7 kap. 1 och 4 §§ FåL** och **3 kap. 1 och 4 §§ HåL** framgår bl.a.:

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock kontrollerade besök medges, om riskerna kan hanteras genom kontrollen.

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock avlyssnad kommunikation medges om riskerna kan hanteras genom avlyssningen.

En intagen har ingen ovillkorlig rätt att ta emot kontrollerade besök av eller ringa avlyssnade samtal till en närstående. En kontakt kan helt nekas om risken med kontakten inte kan avhjälpas genom kontroll. Eftersom starka humanitära skäl talar mot att neka en kontakt med en närstående ska dock vägransgrunderna tillämpas restriktivt.

När det är fråga om kontroll är det viktigt att tänka på proportionalitetsprincipen. Den minst ingripande kontrollåtgärden, som uppfyller ändamålet med kontrollen, ska alltid väljas.

Kontroll av besök kan ske genom att personal övervakar besöket, genom att besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör överlämnande av föremål eller genom att den som ska besöka den intagne underkastas kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning. Kontroll av elektronisk kommunikation kan ske genom avlyssning i realtid eller avlyssning i efterhand.

Om förvarstagna se avsnitt 10.

9.1 Kontroll av besök

Av **7 kap. 2 § första stycket FåL** samt **3 kap. 2 § HåL** framgår:

Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrolleras genom att

1. personal övervakar besöket, eller
2. besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas.

De olika kontrollformerna kan kombineras, t.ex. kan det undantagsvis finnas skäl att även avlyssna besök som sker i ett rum med glasruta.

9.1.1 Besök i rum som omöjliggör överlämnande av föremål

Med att ett besöksrum är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas avses i första hand att den intagne och besökaren hålls fysiskt åtskilda genom en glasruta.

Besök i ett glasruterum möjliggör för den intagne och besökaren att samtala ostört och minskar behovet av att kroppsvisitera eller ytligt kroppsbesiktiga besökaren och den

intagne. Besök i glasruterum är därför normalt mindre ingripande än besök med övervakning av personal. Än så länge finns dock ett begränsat antal sådana rum inom kriminalvården.

Av **7 kap. 5 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 3 § FARK Häkte** framgår:

När en intagens besök ska kontrolleras på grund av att det finns risk för överlämnande av ett otillåtet föremål ska ett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas användas, om ett sådant rum finns att tillgå och det inte finns skäl mot det.

Utgångspunkten är alltså att besök ska ske i glasruterum om det finns risk för insmuggling. Presumtionen för glasrutebesök är dock relativt svag – det krävs endast att det finns skäl som talar emot för att presumtionen ska brytas.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Skäl mot att genomföra besök i ett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas kan finnas t.ex. vid besök av barn.

Det är alltid Kriminalvården, inte den intagne, som avgör vilken kontrollform som ska användas. Se även avsnitt 9.1.3 om barn.

9.1.2 Personalövervakade besök

Kontroll genom att personal övervakar besöket förutsätter inte att personalen är fysiskt närvarande i besöksrummet. Det kan, om det är tillräckligt, även ske genom bild- eller ljudupptagning från ett annat rum.

Enligt **7 kap. 8 § FARK Fängelse** och **3 kap. 6 § FARK Häkte** gäller:

Om ett besök övervakas genom bild- eller ljudupptagning ska den intagne och besökaren informeras om det.

Informationsskyldigheten gäller naturligtvis också när bild- eller ljudupptagningen kombineras med någon annan kontrollform, dvs. bevakning eller glasruta. Informationen ska lämnas innan besöket påbörjas. Information kan lämnas genom skyltning i besöksrummet eller på annat verksamt sätt, t.ex. muntligt eller skriftligt. Om information lämnas muntligt bör det dokumenteras.

Det är inte tillräckligt att den intagne och besökaren informeras om bild- eller ljudupptagning *kan komma att ske*. Information ska lämnas om *att det faktiskt sker*. Informationen ska helst lämnas i så god tid att den besökande har möjlighet att avstå från besök redan innan resan till anstalten/häktet är påbörjad.

9.1.3 Kroppskontakt mellan den intagne och besökaren vid kontrollerat besök

Vid kontrollerat besök krävs att det föreligger särskilda skäl för att tillåta kroppskontakt.

Av **7 kap. 6 § FARK Fängelse** och **3 kap. 4 § FARK Håkte** framgår:

Om ett besök kontrolleras på ett sådant sätt som avses i 7 kap. 2 § fängelselagen (2010:610) resp. 3 kap. 2 § häkteslagen (2010:611) på grund av att det finns risk för överlämnande av ett otillåtet föremål får den intagne och besökaren inte ha kroppskontakt, om det inte finns särskilda skäl.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Särskilda skäl att tillåta kroppskontakt kan finnas t.ex. om besökaren är ett barn.

Det kan vara svårt för ett yngre barn att förstå att en frihetsberövad anhörig inte får ha kroppskontakt med barnet, detta särskilt om den anhörige är barnets förälder eller på annat sätt närstående. Det kan därför finnas särskilda skäl att tillåta kroppskontakt om besökaren är ett barn. Att besökaren är ett barn medför dock inte att kroppskontakt alltid ska tillåtas. En avvägning måste göras mellan skälen till att besöket ska kontrolleras och risken med kroppskontakt samt i vilken mån den risken kan motverkas genom andra kontrollåtgärder, t.ex. kroppsvisitation av den intagne och i vissa fall även barnet. Det kan även för en vuxen besökare föreligga särskilda skäl att tillåta kroppskontakt. Om exempelvis en intagen eller besökaren är svårt sjuk kan humanitära skäl tala för att tillåta viss kroppskontakt.

9.1.4 Samtal under övervakade besök

Av **7 kap. 7 § FARK Fängelse** och **3 kap. 5 § FARK Håkte** framgår:

Om ett besök övervakas ska samtal under besöket föras på ett språk som förstås av den som övervakar det, om det inte är obehövt med hänsyn till syftet med övervakningen. Om samtalet inte kan föras på ett sådant språk ska tolk anlitas. Om samtalet i strid med vad som gäller för besöket förs på ett språk som inte förstås av den som övervakar besöket eller av tolken ska besöket avbrytas, om det inte är uppenbart obehövt.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Om syftet med övervakningen endast är att förhindra överlämnande av otillåtna föremål kan det vara obehövt att den som övervakar besöket förstår samtalet.

Om samtal ska föras på ett språk som förstås av den som övervakar besöket kan man ibland acceptera att några få ord sägs på ett annat språk, t.ex. om det kan antas vara hälsningsfraser eller liknande. Det kan i ett sådant fall vara uppenbart obehövt att avbryta besöket trots att uppställda villkor inte följs. Observera dock att det ska vara *uppenbart* obehövt. Det råder alltså en stark presumtion för att besöket ska avbrytas om ett villkor om språk bryts och de samtalande inte rättar sig vid tillsägelse.

Om tolk inte kan närvara personligen kan tolkning ske med hjälp av högtalartelefon. Tolkens uppgift är att tolka mellan det främmande språket och svenska. Om tolken börjar

diskutera med den intagne eller med besökaren fullgör tolken inte längre sitt tolkuppdrag. Rättar sig inte tolken ska besöket avbrytas.

9.1.5 Kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning av besökaren

Ett besök får villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Om det finns ett beslut om allmän inpasseringskontroll vid anstalten eller häktet så omfattar beslutet även besökare till intagna.

Av **7 kap. 3 § FäL** samt **3 kap. 3 § Häl** framgår:

Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

Av **28 kap. 11 § tredje stycket RB** framgår:

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

Att undersöka en person med metalldetektorbåge eller handburen metalldetektor innebär att personen kroppsvisiteras.

Av **7 kap 9 a § FARK Fängelse** samt **3 kap. 7 a § FARK Häkte** framgår:

Kroppsvisitation genom undersökning av föremål som en besökare vill ta med till den lokal där besöket ska äga rum ska genomföras i besökarens närvaro. Föremål som besökaren inte vill ta med till den lokal där besöket ska äga rum får bara undersökas om det finns särskilda skäl och ska förvaras så att ingen obehörig kan komma åt dem. Besökaren ska genom skyltning eller på annat sätt informeras om att sådan undersökning kan ske.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Särskilda skäl att undersöka ett föremål som en besökare inte tar med till den lokal där besöket ska äga rum kan finnas t.ex. om det finns misstankar om att föremålet kan äventyra ordningen eller säkerheten i anstalten trots att det inte tas med till besöksrummet, t.ex. utrustning som kan möjliggöra otillåten elektronisk kommunikation eller explosiva föremål.

Begreppet ytlig kroppsbesiktning definieras inte i någon lagtext men avser enligt förarbetena till ny fängelse- och häkteslagstiftning (prop. 2009/10:135, s 151) en yttre granskning av den nakna kroppen. Det innebär att kroppens håligheter inte får undersökas. Den som undersöks får inte heller uppmanas att inta andra speciella ställningar än att visa upp fotsulor, handflator samt lyfta upp armarna så att armhålorna kan kontrolleras.

Om allmän inpasseringskontroll gäller på en anstalt eller ett häkte jämlikt 8 kap. 11 § FäL eller 4 kap. 11 § Häl ska alla personer som passerar in i lokalen, dvs. även besökare till en

intagen, kroppsvisiteras på det sätt som gäller till följd av beslutet om inpasseringskontrollen (i regel minst detektorbåge). Vid kö till inpasseringskontrollen bör polis, åklagare och försvarare prioriteras. Att allmän inpasseringskontroll gäller utesluter naturligtvis inte att andra visitationsåtgärder, enligt 7 kap. 3 § FåL eller 3 kap. 3 § HåL, vidtas gentemot besökare till en intagen om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

På anstalter och häkten där allmän inpasseringskontroll inte gäller får kroppsvisitation av besökare inte utvecklas till en rutinåtgärd. Huruvida en kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning är befogad måste avgöras i varje enskilt fall (se protokoll från Opcat-inspektion av anstalten Färingsö den 3-4 februari 2015, dnr 440-2015). För att förhindra införsel av otillåtna föremål i anstalten eller häktet finns det dock ofta anledning att låta en intagens besökare kroppsvisiteras. Proportionalitetsprincipen ska givetvis alltid beaktas vid användande av en sådan kontroll- och tvångsåtgärd. När det gäller s.k. tjänstebesök, dvs. en besökare som besöker en intagen som ett led i sin tjänsteutövning (socialsekreterare, frivårdsinspektör eller polis m.fl.), är det däremot normalt inte nödvändigt att låta besökaren gå igenom en detektorbåge eller underkastas motsvarande undersökning.

I förarbetena anges att villkor om ytlig kroppsbesiktning bör användas restriktivt med tanke på det intrång som en sådan åtgärd innebär. JK har i beslut den 17 december 2008, dnr 86-07-21, uttalat att det inte är förenligt med gällande reglering att ytliga kroppsbesiktningar av besökare sker stickprovvis, eftersom det innebär att det inte sker någon bedömning i det särskilda fallet, utan att det då är slumpen som får avgöra. I beslut den 17 december 2012, dnr. 4951-2011, har även JO angett att det inte är förenligt med lagens syfte att låta slumpen avgöra vilken besökare som ska undersökas närmare.

En besökande kan inte tvingas att underkasta sig en kroppsvisitation eller en ytlig kroppsbesiktning. Det är viktigt att besökaren informeras om detta innan en sådan undersökning genomförs. Sådan information bör anslås i ankomstutrymme för besökare (se även 7 kap. 9 a § FARK Fångelse samt 3 kap. 7 a § FARK Häkte). Om besökaren vägrar att medverka vid sådan kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning blir följden att besöket inte får äga rum. En besökare får inte, även om han eller hon samtycker till det eller till och med själv begär det, uppmanas att lämna urinprov eller utandningsprov inför besöket. Om en besökande misstänks vara påverkad av narkotika eller berusningsmedel ska besök inte medges.

Kontroll av barn bör alltid ske i närvaro av den medföljande vuxne och bör normalt endast avse de minst ingripande kontrollåtgärderna, t.ex. undersökning av ytterkläder och passering genom detektorbåge. I de fall anstalten använder sig av handdetektor är det viktigt att anstalten utför kontrollen med all den hänsyn som omständigheterna kräver. Det föreligger inga hinder mot att anstalten då väljer att, givetvis under personalens överinseende, låta den medföljande vuxne kontrollera barnet med handdetektorn. Undersökning av barn med hund bör ske med stor försiktighet. Innan en sådan undersökning genomförs bör personalen undersöka om barnet är rädd för hundar. Om Kriminalvården misstänker att besöket ska användas för att smugla in narkotika kan det undantagsvis vara nödvändigt att klä av barnet och byta eventuell blöja. Det bör göras av den åtföljande

vuxne under personalens överinseende. Den nya blöjan som sätts på barnet ska tillhållas av Kriminalvården. Anstalten eller häktet måste dock alltid överväga om det inte är tillräckligt att den intagne visiteras mer noggrant efter besöket istället för att barnet visiteras mer ingående.

Rätten att undersöka besökaren finns under hela den tid som den besökande finns inom anstalten eller häktets område. Den besökande kan därför i vissa situationer bli föremål för kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning även efter ett besök hos en intagen.

Kroppsvisitation – med undantag av allmän inpasseringskontroll – och kroppsbesiktning förutsätter en prövning i varje enskilt fall. Det är dock inte fråga om handläggning av ett ärende, vilket innebär att ställningstagandet inte är underkastat de formkrav på skriftlighet och annat som gäller beslut i ärenden om t.ex. utvistelser. Det innebär att en kroppsvisitation eller en ytlig kroppsbesiktning inte behöver föregås av skriftliga beslut med motivering m.m. Besökaren underrättas muntligen om ställningstagandet i och med att det verkställs.

Av **7 kap 9 b § FARK Fängelse** samt **3 kap. 7 b § FARK Häkte** framgår:

I de fall en kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning utförs i på en besökare enligt med 7 kap. 3 § fängeslagen (2010:610) resp. 3 kap. 3 § häkteslagen (2010:611) ska detta dokumenteras i journalen.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Av dokumentation bör det framgå vem som har fattat beslut om åtgärden, varför den aktuella åtgärden vidtagits, utfallet av åtgärden, vem som har utfört åtgärden samt vem som har bevittnat denna.

Dokumentationen kan göras i kommentarsfältet för uppföljningen av besöket (utfall/kommentar) i KVR:s modul för besök och telefoni.

9.1.6 Envarsgripande

Enligt 24 kap. 7 § andra stycket RB får envar gripa den som begått brott, på vilket fängelse kan följa, om denne ”påträffas på bar gärning eller flyende fot”. Därvid får visst våld brukas för att gripandet skall kunna genomföras. Av 29 § första stycket andra meningen polislagen (1984:387) jämfört med 10 § första stycket samma lag följer nämligen att varje medborgare som med laga stöd skall gripa någon får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra åtgärden, om den som ska berövas friheten försöker undkomma eller gör motstånd. Vid ett envarsgripande ska den gripne enligt bestämmelserna i RB skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Vidare gäller enligt 27 kap. 4 § första stycket RB att den som med laga rätt griper en misstänkt har rätt att omhänderta vissa föremål som därvid anträffas. Det gäller enligt 1 §

första stycket samma kapitel bland annat föremål som skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott.

Detta innebär således att om anstalten eller häktet vid en visitation av en besökande påträffar t.ex. vapen eller narkotika, får besökaren gripas. Likaså får anstalten eller häktet omhändertaga vapnet respektive narkotikan. Polisen ska omedelbart underrättas.

Kvarhållande av besökaren får dock bara tillgripas om besökaren uppnått straffbarhetsålder, dvs. 15 år. Att en narkotikahund markerar vid undersökningen av en besökare föranleder normalt inte att personen får gripas (se JO-beslut den 18 september 2009, dnr 1076-2008). Om det inte finns grund för envarsgripande får besökaren inte hållas kvar, även om polisen har tillkallats. Det kan då bli fråga om ett olaga frihetsberövande.

Att en narkotikahund har markerat vid undersökning av en besökare bör inte med automatik medföra att personen i fråga stängs av från framtida besök. En narkotikahunds markering är emellertid en mycket viktig faktor att beakta vid den helhetsbedömning som bör göras.

Den som till intagen i anstalt överlämnar eller försöker överlämna vapen, alkohol, annat berusningsmedel eller kanyl kan dömas för detta enligt bestämmelserna i 15 kap. 1-2 §§ FäL.

9.1.7 Besökarens inspelning av ljud och bild

Av **7 kap. 9 § FARK Fängelse** och **3 kap. 7 § FARK Häkte** framgår:

En besökare får inte spela in ljud eller bild i anstalten utan Kriminalvårdens tillstånd.

Bestämmelsen gäller besökare till intagna. Vad gäller andra besökare, t.ex. hantverkare, bör anstalten eller häktet avtala om att motsvarande villkor ska gälla för besökaren.

Kriminalvården kan som en service åt den intagne i vissa fall fotografera den intagne tillsammans med sin familj i samband med ett besök. En sådan serviceåtgärd är inte fråga om ärendehandläggning och om anstalten eller häktet inte erbjuder servicen behöver något beslut inte fattas (se Kammarrätten i Stockholms dom den 11 februari 2014, mål nr 5221-13).

9.1.8 Begränsningar i möjligheten att kontrollera besök av försvarare och annan advokat

Av **7 kap. 2 § andra stycket FäL** framgår:

Ett besök av en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får kontrolleras endast om advokaten eller den intagne begär det.

Av **3 kap. 1 § andra stycket Häl** framgår:

Bestämmelser om rätten för den som är häktad eller anhållen att ta emot besök från sin försvarare finns i 21 kap. 9 § rättegångsbalken.

I FäL regleras möjligheten att kontrollera ett besök mellan en intagen och en *advokat* som biträder den intagne i en *rättslig angelägenhet*. Om vad som avses med advokat samt rättslig angelägenhet se avsnitt 5.4.2. Som framgår av bestämmelsen får ett sådant besök endast kontrolleras om advokaten eller den intagne själv begär det. Att ett besök av en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet inte får kontrolleras innebär dock inte att ett sådant besök inte får vägras. Anstalten skulle i ett enskilt fall kunna bedöma att besöket inte lämpligen kan ske (se avsnitt 5.4.2). I ett exceptionellt undantagsfall skulle även ett sådant besök kunna vägras av säkerhetsskäl, t.ex. om det finns en uppenbar risk att den intagne utsätter advokaten för våld (se avsnitt 7). Om sådana omständigheter föreligger torde dock advokaten i de flesta fall begära att besöket kontrolleras. Kontrollen bör då om möjligt genomföras i ett besöksrum med glasruta.

Ett besök av en advokat som inte biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får däremot kontrolleras om det bedöms nödvändigt med hänsyn till ordningen och säkerheten. En intagen kan exempelvis ha en anhörig som är advokat och besöker den intagne som privatperson och där riskerna undantagsvis är sådana att besöken bedöms behöva kontrolleras.

I Häl hänvisas endast till RB:s bestämmelser om rätten för den intagne att träffa sin försvarare. Om den oinskränkta rätten för en gripen, anhållen eller häktad att träffa sin offentlige försvarare, samt den begränsade möjligheten att neka besök av en privat försvarare kan läsas i avsnitt 8.3.2. (Om rutiner för kontakt mellan en intagen och dennes offentlige försvarare se avsnitt 5.4.1).

Någon reglering av besök av annan advokat finns inte i häkte. En intagen i häkte kan dock på samma sätt som en intagen i anstalt ha kontakt med en advokat rörande en annan rättslig angelägenhet än misstanke om brott. I häkte bör man normalt göra samma tillämning som i anstalt (förutsatt att den häktade inte har restriktioner), dvs. att man inte kontrollerar ett besök av en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet.

9.2 Kontroll av elektronisk kommunikation

Förutsättningarna för kontroll av telefonsamtal framgår av **7 kap. 5 § FäL** och **3 kap. 5 § Häl**:

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Om anstalten eller häktet bedömt att ett samtal ska avlyssnas måste den intagne informeras om skyldigheten för Kriminalvården att informera mottagaren om avlyssningen. När det gäller kontrollerade samtal som sker inom INTIK-systemet informeras den intagne och mottagaren av samtalet genom en s.k. röstprompt. Den intagne informeras även genom beslutet om telefontillstånd. Om den intagne inte vill att

information om vistelsen i anstalt eller häkte ska lämnas ut behöver kontakten ske på något annat sätt.

Den formella benämningen av kontroll av elektronisk kommunikation är avlyssning. Avlyssning kan dock ha olika syften och behöva vara olika ingripande beroende på förutsättningarna i det enskilda fallet.

9.2.1 Kontroll av elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet

Av **7 kap. 15 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 12 § FARK Häkte** framgår:

Avlyssning av elektronisk kommunikation ska ske i realtid. Om det innebär tillräcklig kontroll får kommunikationen spelas in och avlyssnas i efterhand.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Situationer då det kan innebära tillräcklig kontroll att kommunikationen spelas in och avlyssnas i efterhand kan vara när syftet med avlyssningen endast är att säkerställa att kommunikationen inte kopplas vidare, utan förs med den person som Kriminalvården har kontrollerat och godkänt att den intagne får kommunicera med.

Inom INTIK-systemet finns en funktion för inspelning av samtal. Som framgår av gällande regelverk får elektronisk kommunikation avlyssnas i efterhand om det innebär tillräcklig kontroll. Som framgår i avsnitt 5 medges kontrollerade samtal normalt endast till närstående. Det intagnes vetskap om att tillståndet kan komma att dras in torde minska riskerna för att han eller hon missbrukar tillståndet.

Situationer då det kan innebära tillräcklig kontroll att kommunikationen spelas in och avlyssnas i efterhand är när syftet med avlyssningen endast är att säkerställa att kommunikationen inte kopplas vidare, utan förs med den person som Kriminalvården har kontrollerat och godkänt att den intagne får kommunicera med. Exempel på sådana situationer kan vara om den som en intagen vill ringa till har mobil- eller IP-telefoni (obs. förbudet att ringa IP-telefoni från anstalt av säkerhetsklass 1). Ett annat exempel är när det skett sådana detekteringar som beskrivs i avsnitt 7.1.2 och det bedöms tillräckligt att tillståndet villkoras med inspelning och avlyssning istället för att det återkallas.

Ett telefontillstånd till ett mobilabonnemang inom INTIK - som villkoras med inspelning och avlyssning i efterhand - bedöms ha samma kontrollnivå som ett okontrollerat telefontillstånd till fast telefoni. Om riskerna kring de olika telefonyperna kan läsas i avsnitt 7.1.2.2 samt 8.2.1. Om hemligt nummer se avsnitt 7.1.2.1.

Förekommer den som den intagne vill ha kontakt med t.ex. i MR/BR (se avsnitt 7.1) räcker det normalt inte att kontrollera att kommunikationen sker med den person som Kriminalvården kontrollerat och godkänt, utan en kontroll av vad som sägs mellan parterna behöver göras.

Enbart riskerna kring den intagne kan även vara sådana att det inte räcker att kontrollera att kommunikationen sker med den som Kriminalvården godkänt, utan en kontroll av vad som sägs behöver göras. Så är normalt fallet för intagna på säkerhetsavdelning. Så kan även vara fallet för andra intagna, t.ex. de som har en ledande position i ett kriminellt nätverk eller som annars bedöms ha en stor vilja och förmåga att nyttja elektronisk kommunikation - även till närstående - för medverkan i brottslig verksamhet eller för att planera brott, insmuggling av droger eller farliga föremål eller rymning eller fritagning. När det gäller intagna med kopplingar till kriminellt nätverk eller grov organiserad brottslighet finns det ofta anledning att kontakta Kriminalvårdens säkerhetsorganisation för att få hjälp med att identifiera intagna med sådana risker. Notera att om en sådan bedömning görs avseende den intagne torde det normalt även finnas skäl att kontrollera den intagnes besök och försändelser.

Om inspelning och avlyssning i efterhand inte bedöms innebära tillräcklig kontroll behöver ansökan om att få ringa inom INTIK-systemet avslås. Om samtal utanför INTIK-systemet med avlyssning i realtid, se avsnitt 9.2.2.

Av 7 kap. 16 § FARK Fängelse samt **3 kap. 13 § FARK Håkte** framgår:

Elektronisk kommunikation som avlyssnas ska föras på ett språk som förstås av den som avlyssnar kommunikationen om det inte är uppenbart obehövt.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Situationer då det kan tillåtas att kommunikationen förs på ett språk som den som avlyssnar inte förstår kan t.ex. vara när syftet med avlyssningen endast är att säkerställa att kommunikationen inte kopplas vidare. I sådana fall kan det räcka med att kontrollera att kommunikationen förs med den person som Kriminalvården har kontrollerat och godkänt att den intagne ska få kommunicera med.

Eftersom syftet med avlyssningen av inspelade samtal inom INTIK-systemet är att kontrollera att kommunikationen förs med den person som Kriminalvården kontrollerat och godkänt torde det i de flesta fall inte finnas anledning att avslå en ansökan om telefontillstånd inom INTIK-systemet enbart med anledning av att samtalen förs på ett språk som den som avlyssnar inte förstår. Det kan dock vara något svårare att kontrollera att samtalet förs med den som Kriminalvården kontrollerat och godkänt om den som avlyssnar inte förstår vad som sägs. Om det inte finns avlyssnande personal som kan språket och kontrollnivån inte bedöms vara tillräcklig (t.ex. på grund av den intagnes risker) kan alltså i undantagsfall en ansökan om att få ringa inom INTIK-systemet behöva avslås, trots att syftet med avlyssningen endast är att säkerställa att kommunikationen inte kopplas vidare.

Som framgår i avsnitt 5 får en intagen ringa kontrollerade samtal med villkor om inspelning och avlyssning under en timme per vecka.

Av **22 § FäF** och **12 § HäF** anges bl.a.:

Kopior och översättningar av försändelser som har granskats ska förstöras så snart de inte längre behövs. Detsamma gäller upptagningar och uppteckningar som har tillkommit vid kontroll av elektronisk kommunikation.

Inom INTIK-systemet finns det en automatisk funktion som raderar upptagningarna efter 30 dagar. Det finns inget som hindrar att anstalten eller häktet manuellt raderar upptagningarna tidigare, om en kontroll av upptagningarna är genomförd.

Se vidare i säkerhetshandboken kring genomförandet av avlyssning av inspelade samtal.

9.2.2 Kontroll av elektronisk kommunikation utanför INTIK-systemet

Av **7 kap. 14 § FARK Fängelse** framgår:

Om tillstånd till telefonsamtal inom INTIK-systemet inte kan beviljas på grund av säkerhetsskäl och samtal i stället genomförs utanför det systemet enligt 13 § ska samtalet avlyssnas, om det inte är uppenbart obehövligt. Videosamtal ska avlyssnas om det inte är uppenbart obehövligt.

Motsvarande bestämmelse för häkte finns i **3 kap. 11 § FARK Häkte**:

Om tillstånd till telefonsamtal inom INTIK-systemet inte kan beviljas på grund av säkerhetsskäl och samtal istället genomförs utanför det systemet enligt 10 § ska samtalet avlyssnas, om det inte är uppenbart obehövt. Videosamtal ska avlyssnas om det inte är uppenbart obehövt.

Att ett telefonsamtal sker utanför INTIK-systemet av säkerhetsskäl innebär att den kontroll som kan ske inom systemet inte är tillräcklig. Samtalet behöver därför normalt avlyssnas i realtid. Det kan dock inte uteslutas att det finns situationer där avlyssning inte behövs. Regeln om avlyssning är därför inte undantagslös.

Även videosamtal behöver normalt kontrolleras, eftersom Kriminalvården behöver säkerställa att utrustningen inte används i annat syfte än för genomförande av videosamtal. Endast om det är uppenbart obehövt, t.ex. om utrustningen är säkrad från hantering av den intagne, behöver någon kontroll av utrustningen inte göras. Övrig kontroll, dvs. om videosamtalet behöver lyssnas på och/eller om man behöver titta på den anhörige på skärmen, måste prövas i varje enskilt fall. Kom ihåg att en kontrollåtgärd aldrig får vara med ingripande än vad som är nödvändigt för att uppnå sitt syfte.

Av **7 kap. 16 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 13 § FARK Häkte** framgår:

Elektronisk kommunikation som avlyssnas ska föras på ett språk som förstås av den som avlyssnar kommunikationen om det inte är uppenbart obehövt.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Situationer då det kan tillåtas att kommunikationen förs på ett språk som den som avlyssnar inte förstår kan t.ex. vara när syftet med avlyssningen endast är att säkerställa att kommunikationen inte kopplas vidare. I sådana fall kan det räcka med att kontrollera att kommunikationen förs med den person som Kriminalvården har kontrollerat och godkänt att den intagne får kommunicera med.

För att avlyssning av kommunikation ska vara meningsfull krävs i regel att den som avlyssnar samtalet förstår vad som sägs. Finns det ingen personal som förstår språket behöver normalt en tolk anlitas. I vissa fall kan det dock vara tillräckligt att kontrollera att kommunikationen förs med den person som Kriminalvården har kontrollerat och godkänt. Om telefontillstånd till närstående inom INTIK-systemet med villkor om inspelning och avlyssning, se avsnitt 9.2.1.

När det gäller videosamtal så torde det ofta vara uppenbart obehövt att samtalet förs på ett språk som förstås av den som avlyssnar kommunikationen, eftersom avlyssningen i många fall endast syftar till att säkerställa att utrustningen inte används för annat ändamål

än för videosamtal samt för att se till att kommunikationen inte sker med någon annan än den eller de som tillståndet avser.

9.2.3 Begränsningar i möjligheten att avlyssna samtal till eller från försvarare och annan advokat

Av **7 kap. 5 § andra stycket FäL** framgår:

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas.

Motsvarande bestämmelse för häkte finns i **3 kap. 5 § andra stycket Häl**:

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte avlyssnas.

I FäL regleras möjligheten att kontrollera elektronisk kommunikation mellan en intagen och en *advokat* som biträder den intagne i en *rättslig angelägenhet*. Om vad som avses med advokat samt rättslig angelägenhet se avsnitt 5.4.2. Som framgår av bestämmelsen får sådan kommunikation inte avlyssnas. Förbudet mot avlyssning gäller inte en advokat som inte företräder den intagne i en rättslig angelägenhet. En intagen kan exempelvis ha en anhörig som är advokat och där kontakten är av privat karaktär.

Enligt Häl får elektronisk kommunikation mellan en intagen och dennes försvarare inte avlyssnas. Om den oinskränkta rätten till elektronisk kommunikation med en offentlig försvarare samt den begränsade möjligheten att neka elektronisk kommunikation med en privat försvarare kan läsas i avsnitt 8.3.2. Finns det inte skäl att neka elektronisk kommunikation med en privat försvarare, så ska den alltså beviljas utan avlyssning. (Om rutiner för kontakt mellan en intagen och dennes offentliga försvarare se avsnitt 5.4.1).

Någon reglering av elektronisk kommunikation med annan advokat finns inte. En intagen i häkte kan dock på samma sätt som en intagen i anstalt ha kontakt med en advokat rörande en annan rättslig angelägenhet än misstanke om brott. I häkte bör man normalt göra samma tillämning som i anstalt (förutsatt att den häktade inte har restriktioner), dvs. att man inte kontrollerar elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet.

När det gäller en intagen med hörsel- eller talnedsättning kan videosamtal till advokat eller försvarare endast medges om utrustningen för videosamtal är säkrad från hantering av den intagne, eftersom kommunikationen inte får kontrolleras.

Det är inte möjligt att ens med den intagnes medgivande avlyssna sådana samtal som avses i FäL och Häl. Bestämmelserna hindrar dock inte att kriminalvårdspersonal på den intagnes begäran är närvarande vid elektronisk kommunikation för att bistå den intagne.

För information om vad som menas med advokat samt offentlig försvarare samt mer information om intagnas kontakter med försvarare se avsnitt 5.4.

10 Förvarstagnas kontakter

I grunden tillämpas bestämmelserna i HåL vid beslut gällande förvarstagna. Av bestämmelser i UTL följer dock att förvarstagna ska ges möjlighet till kontakter med personer utanför häktet eller anstalten *utöver* vad som anges i HåL.

Av **11 kap. 2 § UTL** framgår följande:

För behandlingen av en utlänning som enligt 10 kap. 20 § placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller HåL i tillämpliga delar. Utlänningen ska, utöver vad som följer av nämnda lag, ges möjlighet att ha kontakt med personer utanför inrättningen och även i övrigt beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom inrättningen.

Av **11 kap. 4 § UTL** framgår vidare:

En utlänning som hålls i förvar ska ges möjlighet att ta emot besök och på annat sätt ha kontakt med personer utanför lokalen utom om besöket eller kontakten i ett särskilt fall skulle försvåra den verksamhet som rör förvaret. Om det är nödvändigt med hänsyn till säkerheten, får ett besök övervakas. Ett besök av ett offentligt biträde eller en advokat får övervakas om biträdet eller advokaten själv begär det.

Enligt UTL kan en kontakt endast vägras om den *i ett särskilt fall* skulle försvåra den verksamhet som rör förvaret. Med begreppet *i ett särskilt fall* avses praktiska förhållanden. I övrigt ska den förvarstagne i princip ges obegränsade möjligheter till kontakt med personer utanför häktet eller anstalten. Bestämmelserna i UTL medför således en inskränkning i möjligheten att av helt neka en kontakt.

Enligt lagstiftaren ska en förvarstagen i Kriminalvårdens lokaler ha samma rätt till kontakt som om de suttit i Migrationsverkets lokaler (se prop. 2011/12:60 s 81). JO har i beslut av den 28 maj 2014, dnr 5529-2012, redogjort för vad som gäller kring kontakter för förvarstagna som vistas i Migrationsverkets förvar. Migrationsverket utför inte några förhandskontroller när det gäller telefonsamtal eller besök och telefonsamtal avlyssnas inte. JO menar att regleringen i UTL medför att dessa förhållanden även borde gälla i Kriminalvården.

Verksamheten i ett häkte eller en anstalt skiljer sig dock på många sätt från verksamheten i ett av Migrationsverkets förvar. Det ställs exempelvis betydligt högre krav på säkerheten inom Kriminalvården. Kriminalvårdens uppfattning är att en kontroll av förvarstagnas kontakter får göras i MR/BR, eftersom HåL gäller för förvarstagna inom Kriminalvården och en kontroll i MR/BR får göras vid beslut enligt lagen. En bakgrundskontroll ska dock självfallet endast göras om det bedöms nödvändigt (se nedan om telefonkontakt samt avsnitt 6). I många fall har Kriminalvården redan kunskap om personerna som den förvarstagne vill ha kontakt med eftersom en förvarstagen oftast avtjänat ett fängelsestraff innan förvarsbeslutet.

En förvarstagen får endast vägras besök med hänsyn till resursskäl i ett särskilt fall. En förvarstagens besök får dock övervakas om det är nödvändigt med hänsyn till säkerheten. För att kunna avgöra denna fråga behöver Kriminalvården i vissa fall göra en kontroll i MR/BR. Om det vid en kontroll av den tilltänkte besökaren framkommer att besöket kan äventyra säkerheten blir då utgångspunkten att, oavsett om det rör sig om en närstående person eller inte, medge övervakade besök. Hur ofta övervakade besök kan ske får bestämmas på samma sätt som för övriga intagna. Prövningen får dock inte leda till att kontakten i praktiken förhindras. Endast om besöket skulle medföra sådana säkerhetsrisker att det krävs mer omfattande kontrollåtgärder än vid ett normalt kontrollerat besök kan det bli aktuellt att helt avslå en ansökan om besökstillstånd. Ett besök av ett offentligt biträde eller en advokat får endast bevakas om biträdet eller advokaten själv begär det. Särreglering i UTL gäller enligt ordalydelsen inte andra ombud eller företrädare för den förvarstagne.

Vad gäller telefonkontakt kan en förvarstagens ansökan om tillstånd att ringa inom INTIK-systemet inte nekas, eftersom säkerhetsskäl inte kan åberopas och inte heller resursskäl i ett särskilt fall, eftersom intagna själva hanterar telefoneringen inom systemet. Genomförandet av en kontroll i MR/BR saknar därmed betydelse och bör således, av hänsyn till den anhöriges integritet, inte genomföras om den intagne enbart ansöker om telefonkontakt. (Observera även att förbudet mot IP-telefoni i anstalter av säkerhetsklass 1 som finns i FARK Fängelse inte gäller för förvarstagna, eftersom bestämmelserna i HåL tillämpas för en förvarstagen.)

Att en förvarstagens ansökan om telefontillstånd inom INTIK-systemet inte kan nekas innebär att en förvarstagen, som inte är placerad i en särskild avdelning för förvarstagna, kan komma att utsättas för påtryckningar och hot från medintagna att hjälpa dem med kontakter. Omständigheten innebär också att den förvarstagne kan få information från en person på utsidan som skulle kunna innebära fara för någon medintagen eller annan. Dessa risker kan vara sådana att anstalten eller häktet bedömer det nödvändigt att hålla den förvarstagne avskild från övriga intagna. Om så är fallet bör den förvarstagne förflyttas till särskild avdelning för förvarstagna. Att förvarstagna som inte avtjänat ett fängelsestraff, men som ändå är placerade i anstalt eller häkte, ska hållas avskilda från övriga intagna följer av 10 kap. 20 § andra stycket UTL.

Mot bakgrund av ovanstående har Kriminalvården undantagit förvarstagna från bestämmelsen att en ansökan om telefontillstånd ska ses som en ansökan om att få ringa inom INTIK-systemet.

Enligt **3 kap. 9 § FARK Häkte** gäller följande.

En intagens ansökan om telefontillstånd ska betraktas som en ansökan om tillstånd att ringa inom INTIK-systemet, om inte den intagne anger något annat. Det som anges i första stycket gäller inte en ansökan av en intagen som är tagen i förvar och placerad inom Kriminalvården enligt utlänningslagen (2005:716).

För att minska riskerna för att en förvarstagen utsätts för påtryckningar och hot kan en ansökan om telefontillstånd från en förvarstagen istället hanteras som en ansökan om att få

ringa utanför INTIK-systemet. Samtal som sker utanför INTIK-systemet kan Kriminalvården bestämma plats och tidpunkt för.

Notera att en förvarstagen i anstalt under vissa förutsättningar kan medges bidrag för telefonsamtal enligt vad som anges i 6 kap. 4 a § FARK Häkte.

Sammanfattningsvis gäller följande:

- En förvarstagens kontakt med omvärlden kan endast vägras av resursskäl i ett särskilt fall.
- En förvarstagens besök får övervakas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.
- För att avgöra om det är nödvändigt att övervaka ett besök får en kontroll av besökaren göras i MR/BR.

11 Beslut, giltighet av tillstånd m.m.

11.1 Ansökan och beslut

Vid en ansökan om *besöksstillstånd* ska en helhetsprövning göras. Om anstalten eller häkte finner att ett besök kan äventyra säkerheten ska alltid en prövning göras om besöket kan beviljas med kontroll (se vidare om kontroll i avsnitt 5.2 och 9.1). Att en sådan prövning har gjorts ska framgå av beslutet. Om den intagne uttryckligen ansöker om okontrollerade besök bör anstalten eller häktet emellertid inte pröva frågan om kontrollerade besök utan att först ha tillfrågat klienten om han eller hon önskar detta.

En ansökan om *tefontillstånd* ska, som framgår av 7 kap. 11 § FARK Fängelse samt 3 kap. 9 § FARK Häkte, betraktas som en ansökan om tillstånd att ringa inom INTIK-systemet, om den intagne inte anger något annat. Någon automatisk prövning av samtal utanför INTIK-systemet behöver således inte göras om tillstånd inom systemet inte kan beviljas. Det är viktigt att intagna är välinformerade om detta förfaringssätt och de två olika ansökningsmöjligheterna.

Eftersom möjligheten till besök och elektronisk kommunikation är angelägen för den intagne och dennes närstående är det viktigt att handläggningen av sådana ärenden sker utan dröjsmål. Detta gäller särskilt för unga intagna i häkte och intagna som suttit en längre tid med restriktioner. Kriminalvården har vid upprepade tillfällen kritiserats av JO för långsam handläggning av besöks- och tefontillståndsärenden.

11.2 Möjligheten att ändra eller återkalla ett tillstånd

Bestämmelserna om besök och elektronisk kommunikation i FäL och Häl är i princip uppbyggda utifrån att varje enskilt besök eller telefonsamtal ska prövas för sig. För en ökad förutsebarhet och av praktiska skäl arbetar Kriminalvården med ett system med tillståndsbeslut för besök respektive elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet, där även förutsättningarna för framtida besök respektive telefonsamtal regleras genom tillståndsbeslutet. Denna praxis har accepterats av såväl JO som Högsta förvaltningsdomstolen (jfr bl.a. JO 1996/97 s. 114 och RÅ 1992 ref. 65). Framhållas bör att bara för att Kriminalvården normalt arbetar med löpande tillstånd så finns det inget som hindrar att anstalten eller häktet endast medger tillstånd till *ett* samtal inom INTIK-systemet eller tillstånd till *ett* besök.

Huvudregeln inom förvaltningsrätten är att ett gynnande beslut inte kan återkallas. Ett beslut om besök- eller tefontillstånd kan dock alltid ändras till den intagnes nackdel eller återkallas med stöd av 7 kap. 1 och 4 §§ FäL samt 3 kap. 1 och 4 §§ Häl (se avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen [HFD] den 21 december 2016, mål nr 6950-14). Detta betyder att ett tillståndsbeslut kan återkallas eller ändras till den intagnes nackdel om kontakten inte längre lämpligen kan ske eller om någon av vägransgrunderna i övrigt är uppfyllda. Ett beslut om besöks- eller tefontillstånd behöver därmed inte förses med ett återkallelseförbehåll.

Även tillstånd att ringa utanför INTIK-systemet kan på samma sätt återkallas med stöd av 7 kap. 4 § FåL samt 3 kap. 4 § HåL. Om förhandsbesked kring återkommande samtal utanför INTIK-systemet, se avsnitt 5.3.2.3.

11.3 Giltighet av tillstånd vid förflyttning

Av **7 kap. 30 § FARK Fängelse** framgår:

Ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet för en annan än en närstående upphör att gälla om den intagne omplaceras till en annan anstalt eller placeras i högre säkerhetsklass inom samma anstalt. Detsamma gäller ett sådant tillstånd för en närstående, om den intagne omplaceras till en anstalt i högre säkerhetsklass eller på säkerhetsavdelning. Tillstånd till elektronisk kommunikation som beviljats vid säkerhetsavdelning gäller endast där.

Av **allmänna råd** till bestämmelsen framgår:

Att ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation fortsätter att gälla efter en omplacering hindrar inte den mottagande anstalten att vid behov genomföra en ny kontroll och eventuellt återkalla tillståndet, om det finns grund för det. Behov av att göra en ny kontroll kan finnas t.ex. om det har gått lång tid sedan föregående kontroll eller om det finns anledning att anta att den närståendes personliga förhållanden har förändrats i något avseende som påverkar prövningen av tillståndet.

Av **3 kap. 24 § FARK Häkte** framgår:

Ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation för en annan än en närstående upphör att gälla om den intagne förflyttas till ett annat häkte. Detsamma gäller ett sådant tillstånd för en närstående, om förflyttningen sker av säkerhetsskäl.

Av **allmänna råd** till bestämmelsen framgår:

Att ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation fortsätter att gälla efter en förflyttning hindrar inte det mottagande häktet att vid behov genomföra en ny kontroll och eventuellt återkalla tillståndet, om det finns grund för det. Behov av att göra en ny kontroll kan finnas t.ex. om det har gått lång tid sedan föregående kontroll eller om det finns anledning att anta att en närståendes personliga förhållanden har förändrats i något avseende som påverkar prövningen av tillståndet.

Om den intagne omplaceras till samma eller lägre säkerhetsklass i anstalt eller av annan anledning än säkerhetsskäl i häkte fortsätter tillstånd till besök och elektronisk kommunikation inom INTIK för närstående att gälla. Detta gäller även om tillståndet förenats med villkor om kontroll. Den intagne behöver således inte ansöka om ett sådant tillstånd på nytt. JO har i beslut den 26 juni 2013 (dnr 3379-2011) ställt sig kritisk till en rutin som inneburit att den intagne fått fylla i en särskild blankett för att få ett sådant

tillstånd överfört. I samma beslut har JO uttalat att en överföring av ett tillstånd som fortsätter att gälla bör ske skyndsamt.

Att ett tillstånd till en närstående fortsätter att gälla innebär att det nya verksamhetsstället inte behöver fatta något beslut om det. Anstalten eller häktet bör dock dokumentera vilka tillstånd som har ansetts fortsatt giltiga. Likaså bör anstalten eller häktet notera om någon förnyad bakgrundskontroll (se avsnitt 6.1) har skett i samband med omplaceringen. En sådan ny kontroll måste inte ske innan ett telefonnummer läggs in i INTIK-systemet utan kan göras senare. Om det vid en kontroll framkommer sådana säkerhetsskäl som Kriminalvården har att beakta vid prövningen av ett besöks- eller telefontillstånd kan Kriminalvården återkalla det (se avsnitt 11.2). Påpekas bör att det för Kriminalvårdens trovärdighet självfallet är viktigt att Kriminalvårdens bedömningar inte skiljer sig åt om underlaget för bedömningarna är detsamma.

Om en intagen, som beviljats telefontillstånd med villkor om inspelning och avlyssning i efterhand, omplaceras till ett verksamhetsställe med lägre grad av övervakning och kontroll kan det vara lämpligt att det nya verksamhetsstället på eget initiativ överväger om tillståndet istället kan medges utan kontroll. Bedöms så vara fallet ska ett bifallsbeslut fattas i ärendet. Att ett telefontillstånd bedöms kunna ändras från kontrollerat till okontrollerat torde vara vanligast när en intagen omplaceras från en anstalt av säkerhetsklass 2 till en anstalt av säkerhetsklass 3.

När det gäller elektronisk kommunikation utanför INTIK-systemet upphör ett sådant bifallsbeslut att gälla efter en omplacering till ett annat häkte eller en annan anstalt.

Av avsnitt 7 och 8 framgår att förutsättningarna för att bevilja tillstånd till en kontakt delvis skiljer sig åt i anstalt och häkte. Det innebär att ett tillstånd som har beviljats på ett häkte inte automatiskt kan fortsätta gälla efter förflyttning till anstalt. I stället måste anstalten – om den intagne ansöker om tillstånd efter förflyttningen – göra en prövning av om kontakten kan beviljas utifrån reglerna i FäL. Anstalten kan dock naturligtvis helt eller delvis – beroende på förutsättningarna i det enskilda fallet - lägga uppgifter ur häktets utredning till grund för sitt beslut. För giltigheten av ett lämnat samtycke, se avsnitt 4.4.

Att en intagen har varit tillfälligt placerad i häkte i samband med en omplacering mellan två anstalter har ingen självständig betydelse för tillämpningen av fortsatt giltighet för tillstånd.

11.4 Omprövning vid omplacering

Ibland hinner en intagen omplaceras innan en omprövning hunnit ske av ett beslut om besöks- eller telefontillstånd. I ett sådant fall ska ärendet behandlas på olika sätt beroende på vem ansökan avser och vilken omplacering det är fråga om.

Om ansökan avser en person som inte är närstående till den intagne hade ett beviljat tillstånd inte fortsatt att gälla efter omplaceringen. I sådant fall ska ärendet avskrivas (av den som i annat fall har att ompröva beslutet). Detsamma gäller om ansökan avser en närstående och omplaceringen har skett till högre säkerhetsklass (eller av säkerhetsskäl när

det gäller häkte), eftersom inte heller ett sådant tillstånd fortsätter att gälla efter omplaceringen.

Om det är fråga om ett tillstånd som fortsätter att gälla, eller skulle ha fortsatt att gälla om det hade beviljats, efter en omplacering/förflyttning ska ärendet däremot omprövas. Det kan t.ex. vara fråga om tillstånd till bevakade besök – ett sådant tillstånd fortsätter att gälla även om den intagne i och för sig vill att besöken ska vara obevakade. Det kan också vara fråga om ett tillstånd till en närstående som har avslagits helt pga. säkerhetsskäl. Ett sådant tillstånd hade också fortsatt att gälla efter en omplacering/förflyttning.

Det finns dock ett undantag från denna handlägningsordning. Om en intagen i *anstalt* omplaceras från en högre till en lägre säkerhetsklass blir förutsättningarna för att bevilja tillståndet på den nya anstalten annorlunda jämfört med förutsättningarna på den gamla anstalten. I ett sådant läge ska ärendet överlämnas till den nya anstalten för en initialprövning.

Om ärendet rör en ansökan om att få ringa utanför INTIK-systemet ska ärendet avskrivas om den intagne omplacerats.

11.5 Undantag för viss intagen i anstalt

Av 7 kap. 11 § FäL framgår:

Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta om undantag från bestämmelserna i detta kapitel, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Som framgår av bestämmelsen får regeringen i vissa fall besluta om undantag från bestämmelserna om bl.a. besök och elektronisk kommunikation för viss intagen. Vem som fattar beslut rörande besök och elektronisk kommunikation när en intagen meddelats sådant förordnande framgår av arbetsordningen.